

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2023

Viet Anh Dao

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní
Katedra trestního práva (KTRP)

Mladiství a alternativní trestní opatření

Bakalářská práce

Juveniles and alternative penal measures

Bachelor thesis

Vedoucí práce
JUDr. Mgr. Martina SLÁMOVÁ

Autor práce
Viet Anh DAO

Praha

2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne

.....

Viet Anh Dao

Poděkování

Zde bych velmi rád poděkoval vedoucí práce JUDr. Mgr. Martině Slámové za její cenné rady, které mi poskytovala v průběhu psaní bakalářské práce. Dále bych chtěl poděkovat své rodině za podporu, kterou mi poskytovala během celého studia. A také chci poděkovat dotazovanému (respondentovi) za ochotu a vstřícnost při poskytování rozhovoru.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá problematikou alternativních opatření používaných při sankcionování mladistvých pachatelů. Práce je zaměřena především na alternativní trestní opatření. Cílem bakalářské práce je popsat a vymezit jednotlivá alternativní opatření využívaná k sankcionování mladistvých pachatelů. Tato problematika je v České republice upravena zákonem č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. Empirická část práce prezentuje výsledky získané z rozhovoru s osobou, která byla v mladistvém věku odsouzena za spáchání provinění a následně jí byl uložen jeden nebo více druhů alternativních opatření. Pro výzkumné šetření byly zvoleny dvě kvalitativní metody výzkumu – případová studie a výzkumný rozhovor.

Klíčová slova

Mladiství * trestní opatření * výchovná opatření * ochranná opatření * provinění
* alternativní trest * delikvence * mládež

Annotation

The bachelor's thesis deals with the issue of alternative measures used in sanctioning juvenile offenders. The thesis is primarily focused on alternative penal measures. The aim of the bachelor thesis is to describe and define individual alternative measures used to punish juvenile offenders. This issue is regulated in the Czech Republic by Act No. 218/2003 Coll., on the responsibility of youth for illegal actions and on the judiciary in youth matters. The empirical part of the thesis presents the results obtained from an interview with a person who was convicted of committing an offense at a juvenile age and was subsequently imposed one or more types of alternative measures. Two qualitative research methods were chosen for the research survey - case study and research interview.

Key words

Juveniles * penal measures * educational measures * protective measures
* offence * alternative punishment * delinquency * youth

Obsah

Úvod.....	7
1.Vymezení základních pojmů	10
1.1.Mládež	10
1.2.Mladistvý	11
1.3.Dítě	12
1.4.Delikvence	12
1.5.Provinění.....	13
1.6.Čin jinak trestný	13
1.7.Trestní odpovědnost	14
1.8.Opatření	15
2.Soudnictví ve věcech mládeže v České republice	17
2.1.Zákon o soudnictví ve věcech mládeže	17
2.2.Trestní odpovědnost mladistvých.....	20
2.3.Restorativní justice.....	21
3.Alternativní opatření	24
3.1.Vymezení pojmu	24
3.2.Východiska pro ukládání alternativních sankcí	25
3.3.Pozitiva a výhody alternativních sankcí	27
4.Systém alternativních opatření u mladistvých	28
4.1.Výchovná opatření	29
4.1.1.Jednotlivé formy výchovných opatření.....	30
4.2.Ochranná opatření	31
4.2.1.Jednotlivé formy ochranných opatření	32
4.3.Trestní opatření.....	34
4.3.1.Obecně prospěšné práce	35
4.3.2.Peněžitá opatření a peněžitá opatření s podmíněným odkladem výkonu	38
4.3.3.Domácí vězení.....	40
4.3.4.Podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem	44
4.3.5.Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty	47
4.3.6.Zákaz činnosti.....	48
4.3.7.Vyhoštění.....	49
4.3.8.Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce	51
4.3.9.Zákaz držení a chovu zvířat.....	52

5. Empirická část práce	53
5.1. Metodologie výzkumného šetření	53
5.2. Interpretace výzkumného šetření	56
5.3. Vyhodnocení výzkumného šetření	60
Závěr	63
Seznam použité literatury a dalších zdrojů	66
Seznam použitých zkratk	70
Seznam příloh	71
Přílohy práce	72

Úvod

Bakalářská práce se zabývá problematikou alternativních opatření využívaných při sankcionování mladistvých pachatelů. Práce je však primárně zaměřena na skupinu alternativních trestních opatření. Tato práce se zabývá především jednou cílovou skupinou pachatelů, a to mladistvými pachateli. Bakalářská práce proto popisuje pouze ta alternativní opatření, která jsou uplatňována u mladistvých pachatelů. Je třeba podotknout, že tato práce se také zabývá problematikami, které jsou důležité či přínosné v souvislosti s tímto tématem. Primárním cílem této bakalářské práce je popsat a vymezit jednotlivá alternativní trestní opatření používaná při sankcionování mladistvých pachatelů (dle aktuálně platné právní úpravy). Práce však obsahuje i popis jednotlivých výchovných a ochranných opatření. Sekundárním cílem bakalářské práce je nastínit a vylíčit problematiku alternativního sankcionování mladistvých pachatelů v obecné rovině. Při zpracování této práce byla využita metoda právní analýzy v kombinaci s dalšími vědeckými a odbornými metodami (například metoda deskripce a metoda komparace).

Téma této bakalářské práce přímo souvisí s problematikou kriminality mládeže a mladistvých. Kriminalita mladistvých a mládeže obecně je velmi nežádoucím jevem ve společnosti. Problematika využívání alternativních opatření při sankcionování mladistvých pachatelů je proto velice důležitá. U mladistvých pachatelů je třeba zaměřit pozornost na jejich řádnou nápravu a resocializaci. Výběr a ukládání vhodných alternativních opatření u mladistvých pachatelů může významným způsobem napomoci k jejich nápravě, a tím snížit míru kriminality u této skupiny osob.

Na problematiku kriminality mládeže a uplatňování alternativních opatření u mladistvých pachatelů je speciálně zaměřeno trestní právo mládeže. Trestní právo mládeže je specifické tím, že zohledňuje rozumovou a mravní vyspělost mládeže. U mládeže se totiž vzhledem k jejich věku stále přihlíží k jejich mentálnímu a duševnímu rozvoji. U této skupiny osob se obecně předpokládá, že mají větší šanci na nápravu a resocializaci oproti dospělým pachatelům, proto je

v tomto ohledu kladen značný důraz na samotnou převýchovu a nápravu mládeže. Z tohoto důvodu je třeba mládeži věnovat zvýšenou péči a ochranu.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a část empirickou. První kapitola je zaměřena na vymezení základních pojmů, se kterými se v textu dále pracuje. Jedná se o stěžejní pojmy, které se v této práci přímo objevují, nebo s ní souvisí. Druhá kapitola se zabývá problematikou soudnictví ve věcech mládeže v České republice. V této kapitole je pozornost věnována především zákonu č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) (dále jen „zákon o soudnictví ve věcech mládeže“ nebo „ZSM“). Důležité je vymezit působnost tohoto zákona, jeho účel a vztah k jiným právním předpisům. Tato kapitola také pojednává o trestní odpovědnosti mladistvých a restorativní justici. Základem třetí kapitoly je problematika alternativních sankcí a opatření. Kapitola vymezuje význam těchto pojmů, dále popisuje východiska pro ukládání alternativních sankcí a pozitiva (výhody) alternativních sankcí (opatření). A čtvrtá kapitola je zaměřena na systém alternativních opatření u mladistvých. Tato kapitola vymezuje a popisuje jednotlivé druhy výchovných, ochranných a především trestních opatření používaných při sankcionování mladistvých pachatelů.

Empirická část bakalářské práce prezentuje výsledky získané z provedeného výzkumného šetření. Výzkum je zaměřen na získání a vyhodnocení názorů a postojů osoby, která byla v mladistvém věku odsouzena za spáchání provinění a následně jí byl uložen jeden nebo více druhů alternativních opatření. Pro provedení výzkumného šetření byly zvoleny dvě metody výzkumu. Pro účely bakalářské práce byla použita metoda případové studie a metoda výzkumného rozhovoru. Cílem výzkumného šetření je zjistit názor výše uvedené osoby na problematiku alternativních opatření využívaných při sankcionování mladistvých pachatelů. Dále také zjistit, jak tato osoba vnímá a hodnotí spolupráci s pracovníky institucí zabývajících se ukládáním a výkonem alternativních opatření. A v neposlední řadě je cílem výzkumného šetření zjistit, zdali může uložení a výkon alternativního opatření pozitivně ovlivnit život mladistvého pachatele, a tím snížit riziko recidivy u mladistvého. Závěr této

bakalářské práce je zaměřen na celkové shrnutí poznatků získaných z teoretické a empirické části práce.

Ke zpracování této bakalářské práce byla využita především odborná literatura (monografie) a právní předpisy ve spojení s dalšími informačními zdroji, jako jsou články z odborných časopisů, internetové zdroje nebo judikatura.

1. Vymezení základních pojmů

Tato kapitola je primárně zaměřena na vymezení základních pojmů, se kterými se v textu dále pracuje. Jedná se o stěžejní pojmy, které se v této bakalářské práci přímo objevují, nebo s ní bezprostředně souvisí. Proto je tedy nutné je korektně definovat. Nejdůležitější pojem, který se v této práci objevuje, je pojem mladistvů. Dalším důležitým pojmem je například pojem provinění, který je specifický pouze pro mladistvé. Dále je nutné vymežit zbývající základní pojmy, které jsou podstatnou součástí tohoto tématu. Jedná se o pojmy opatření, mládež, čin jinak trestný, delikvence, dítě, a trestní odpovědnost.

1.1. Mládež

Pokud zákon o soudnictví ve věcech mládeže nestanoví jinak, pojmem mládež se rozumí děti mladší patnácti let a mladiství. Za dítě mladší patnácti let se považuje takový jedinec, který ještě nedovrší patnáctý rok svého věku. Mladistvým je jedinec, který sice dovrší patnáctý rok svého věku, ale nepřekročí osmnáctý rok svého věku. To znamená, že pojem mládež se vztahuje na všechny jedince, kteří ještě nepřekročili osmnáctý rok svého věku, nevyjímaje těch jedinců, kteří jsou mladší patnácti let.¹

Jedinci, kteří jsou označováni tímto pojmem jsou v dnešní době označováni také jako „mileniové.“ Vymezení a definice pojmu mládež se může v různých vědních oborech mírně lišit, protože každý vědní obor může na tento pojem nahlížet jinak. Například kriminologie tomuto pojmu přisuzuje obsah běžně užívaný v sociologii – „tj. že se jedná o osoby, které z pohledu společnosti nelze označit jako osoby společensky (sociálně) zralé a samostatné.“²

¹ § 2 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže - znění od 01.01.2023

² MAREŠOVÁ, Alena. *Kriminalita mládeže v podmínkách současné české společnosti: pro studenty magisterského studijního programu*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2018. ISBN 978-80-7251-483-0. Str. 15.

1.2. Mladistvý

Jak již bylo zmíněno, pojem mladistvý je v souvislosti s tímto tématem velmi důležitý. Vymezení tohoto pojmu dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže zní následovně: „mladistvým je ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku; má se za to, že mladistvým je i ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok věku, ale u něhož není možné bez důvodné pochybnosti určit, že v době spáchání provinění překročil osmnáctý rok věku.“³

Význam a definice pojmu mladistvý je velice důležitý z hlediska určování hranice trestní odpovědnosti, protože jednou z podmínek při určování trestní odpovědnosti je dovršení patnáctého roku věku. Ustanovení § 25 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „trestní zákoník“) stanoví: „Kdo v době spáchání činu nedovršil patnáctý rok svého věku, není trestně odpovědný.“

Hlavní roli zde hraje věk mladistvého. Při posuzování trestní odpovědnosti mladistvého se vychází z jeho matričního (fyzického) věku. Zároveň platí, že se však přihlíží i k mentálnímu věku mladistvého. Zákonodárce tedy při určování hranice trestní odpovědnosti u mladistvých sice vychází zejména z matričního (fyzického) věku, ale § 5 zákona o soudnictví ve věcech mládeže je důkazem toho, že zákonodárce respektuje a přihlíží i k mentálnímu věku mladistvého.^{4 5}

V souvislosti s posuzováním věku a určováním hranice trestní odpovědnosti u mladistvých je vhodné také zmínit ustanovení §139 trestního zákoníku, které se týká počítání času. Ustanovení tohoto paragrafu spojuje s uplynutím určité doby nějaký účinek. A nezapočítává se do ní den, kdy nastala událost určující její začátek.⁶ Z toho tedy vyplývá, že mladistvý, který se dopustil činu, který naplňuje znaky trestného činu v den svých patnáctých narozenin, ještě

³ § 2 odst. 1 písm. c) zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže - znění od 01.01.2023

⁴ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4. Str. 83.

⁵ § 5 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže - znění od 01.01.2023, „Mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.“

⁶ § 139 zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník - znění od 05.01.2023

není trestně odpovědný. Trestní odpovědnost začíná teprve dnem, který následuje po dni, kdy pachatel dovršil patnáctý rok svého věku.

1.3. Dítě

Dítě je pojem, který se objevuje již v ustanovení § 126 trestního zákoníku. Podle tohoto ustanovení se pojmem dítě rozumí každá osoba, která je mladší osmnácti let, pokud zákon nestanoví jinak. Zde je důležité zmínit, že v tomto ustanovení trestního zákoníku je dítě bráno jako oběť trestného činu, zatímco v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže se na dítě pohlíží jako na pachatele.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže v § 2 odst. 1 písm. b) pojmem dítě označuje osoby, které v době spáchání činu jinak trestného nedovršily patnáctý rok věku. Tyto osoby nejsou trestně odpovědné.

1.4. Delikvence

Pojem delikvence pochází z lat. slova *delinquere*, které v překladu znamená provinit se. Jedná se o širší pojem, který představuje především společensky nepřijatelný způsob chování. Tudíž se pojem delikvence netýká pouze kriminality. Tento pojem pokrývá také činy jinak trestné. Dále sem řadíme například přestupky. V souvislosti s tématem mladistvých a alternativních opatřeních bývá pojem delikvence používán velmi často. A to především v souvislosti s nepřijatelným a nežádoucím chováním dětí a mládeže. Určitým způsobem, můžeme ve své podstatě delikvenci chápat jako právní hodnocení činu, který není společensky přijatelný a žádoucí. Význam spočívá v porušování legislativních norem určitého státu, které je následně sankcionováno. Rozlišení mezi tím, co je, a co není delikvencí je tedy dáno následným postihem. Není možno sem tedy zařadit chování, které není nějakým zvláštním způsobem nebezpečné pro společnost.⁷

⁷ FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5046-0. Str. 170.

Někdy se také můžeme setkat s označením „juvenilní delikvence“. V tomto případě se jedná o souhrnný pojem, který označuje kriminalitu mládeže jako celek. Toto označení se nejčastěji využívá při mezinárodním porovnávání struktury, úrovně, dynamiky nebo intenzity kriminality mládeže a také při výpočtech indexů kriminality.⁸

1.5. Provinění

Provinění je pojem, který se specificky používá v souvislosti s mladistvými pachateli. Jedná se o protiprávní čin, který spáchal mladistvý. Pokud nestanoví zákon o soudnictví ve věcech mládeže jinak, platí pro posouzení provinění spáchaného mladistvým trestní zákoník.⁹

Pojem provinění má tedy obsahově stejné znaky jako pojem trestný čin, ale odráží princip restorativní justice. Odlišné pojmosloví se používá zejména proto, aby nedocházelo k možné stigmatizaci pachatele. Mladiství se tedy sice dopouštějí trestných činů, ale označují se jako provinění.¹⁰

Pojem provinění lze také vymezit jako společensky škodlivé, protiprávní a zaviněné jednání trestně odpovědného pachatele, který dovršil patnáctý rok věku a nepřekročil osmnáctý rok věku.¹¹

1.6. Čin jinak trestný

Čin jinak trestný je pojem, který je nejčastěji slýchán v souvislosti s okolnostmi vylučující protiprávnost činu (např. krajní nouze, nutná obrana, svolení poškozeného, přípustné riziko, oprávněné použití zbraně a další).

Jedná se o čin, který je v určitých případech beztrestný, ale za jiných podmínek a okolností by již trestný byl. Pojem čin jinak trestný se používá

⁸ MAREŠOVÁ, Alena. *Kriminalita mládeže v podmínkách současné české společnosti: pro studenty magisterského studijního programu*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2018. ISBN 978-80-7251-483-0. Str. 17.

⁹ § 6 zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže - znění od 01.01.2023

¹⁰ BRUCKNEROVÁ, Eva. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-848-2. Str. 21.

¹¹ ŠUBRT, Milan. *Trestněprávní odpovědnost a ochrana mládeže*. 2., rozš. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2010. ISBN 978-80-7251-333-8. Str. 26.

v případě, kdy se sice jedná o čin společensky nebezpečný, avšak chybí některý z obecných znaků trestného činu nebo provinění. To znamená, že jedinec (pachatel) nenaplnuje například podmínku věku, přičetnosti, či mravní nebo rozumovou vyspělost. Činu jinak trestného se můžou dopustit např. mladiství, kteří nemají již zmiňovanou mravní a rozumovou vyspělost, osoba nepřičetná nebo děti ve smyslu § 2 odst. 1 písm. b) ZSM.¹²

1.7. Trestní odpovědnost

V souvislosti s tématem této práce je trestní odpovědnost jedním z dalších velice stěžejních pojmů. Trestní odpovědnost je jedním ze specifických druhů právní odpovědnosti, která spočívá v povinnosti strpět sankce stanovené trestním zákoníkem za trestný čin. Jedná se o tzv. hmotněprávní vztah, který vzniká spácháním trestného činu mezi státem a pachatelem. Základním principem trestní odpovědnosti je trestný čin (provinění).¹³

Ustanovení § 12 odst. 2 trestního zákoníku stanoví: „Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.“

Podle § 13 odst. 2 trestního zákoníku je k trestní odpovědnosti za trestný čin třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.

Trestní zákoník v § 25 stanovuje, že osoby, které při spáchání činu nepřekročily patnáctý rok svého věku, nejsou trestně odpovědné. Dalším důležitým faktorem je přičetnost, resp. nepřičetnost. Nepřičetnost vymezuje § 26 trestního zákoníku následovně: „Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.“

¹² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. Vyd. 2. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-49-3. Str. 124.

¹³ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4. Str. 60.

V souvislosti s mladistvými pachateli hraje význam posuzování rozumové a mravní vyspělosti. O trestní odpovědnosti mladistvých bude pojednáno dále.

1.8. Opatření

Opatření představují u mladistvých právní sankci za spáchání skutku, který by byl v případě dospělých pachatelů označen jako trestný čin, avšak u mladistvých se nazývá proviněním. Hlavním účelem opatření, je vytvoření vhodných podmínek pro mladistvé, zejména pro jejich následný rozvoj se zaměřením na individuální osobnost mladistvého a poměry, z kterých vychází. Hlavním cílem je působit spíše preventivně, nikoliv represivně.¹⁴

Obecný účel opatření je vymezen v ustanovení § 9 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Podle tohoto ustanovení je důraz kladen převážně na výchovný a preventivní účel opatření. Opatření by měla přispívat k vytváření vhodných podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého s přihlédnutím k jeho duševní a mravní vyspělosti, osobnostním vlastnostem a sociálnímu prostředí, ze kterého mladistvý pochází. Dále by opatření měla také přispívat k ochraně před škodlivými vlivy a k předcházení dalšímu páčání provinění mladistvými.

Při ukládání opatření podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, se musí přihlížet k osobnosti mladistvého, kterému je opatření ukládáno, včetně jeho věku a rozumové a mravní vyspělosti, zdravotnímu stavu, jakož i jeho osobním, rodinným a sociálním poměrům, a musí být přiměřené povaze a závažnosti spáchaného činu.¹⁵

System opatření je založen na jednokolejném (monistickém) přístupu, ačkoliv je tvořen třemi typy opatření – výchovná opatření, ochranná opatření a trestní opatření. U dospělých pachatelů se naopak setkáváme s dvoukolejným (dualistickým) systémem, založeným na trestech a ochranných opatřeních. Důvodem pro jednokolejný (monistický) přístup je fakt, že zákon o soudnictví ve věcech mládeže pojímá opatření jako jediný druh sankce. Všechny typy opatření

¹⁴ BRUCKNEROVÁ, Eva. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-848-2. Str. 28.

¹⁵ § 3 odst. 3 zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže - znění od 01.01.2023

jsou svým způsobem poměrně komplexně provázány, ale rozhodně se nejedná o kompletní, nebo absolutní provázanost či jednotnost. Každý typ opatření se odlišuje zejména charakterem, účelem i podmínkami pro jejich použití. Jednotlivé typy opatření lze ukládat nezávisle na ostatních typech opatření. Jednokolejné (monistické) pojetí systému alternativních opatření u mladistvých tedy představuje spíše jen záležitost formální. Z materiálního hlediska lze samozřejmě vidět, že mezi všemi třemi druhy alternativních opatření existují zásadní rozdíly.¹⁶

O opatřeních bude blíže pojednáváno v kapitole 3. Alternativní opatření.

¹⁶ ŠČERBA, Filip a Bronislava COUFALOVÁ. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-131-1. Str. 22 – 23.

2. Soudnictví ve věcech mládeže v České republice

Problematiku soudnictví ve věcech mládeže v České republice upravuje především zákon o soudnictví ve věcech mládeže. V této kapitole je tedy pozornost věnována primárně popisu a charakteristice tohoto zákona. Důležité je vymezení základních a stěžejních informací, které se přímo týkají zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Dále je nutné stanovit působnost zákona, a vymežit jeho účel a vztah k jiným právním předpisům. V souvislosti s tématem této bakalářské práce (mladiství a alternativní trestní opatření) je rovněž nezbytné definovat a vymežit pojmy trestní odpovědnost mladistvých a restorativní justice. Především z toho důvodu, že trestní odpovědnost mladistvých představuje důležitou část v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže. Pojem restorativní justice je v této práci taktéž klíčový, protože problematika soudnictví ve věcech mládeže v České republice, klade značný důraz na principy restorativní justice.

2.1. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže

Již od roku 1997, byla v České republice snaha o vytvoření nového zákona, který by specificky upravoval trestní právo mládeže. Tyto snahy vyústily dne 21. 5. 2003, kdy byl schválen zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů. Zákon nabyl účinnosti dne 1. 1. 2004.¹⁷

Význam nové právní úpravy výstižně shrnul Jelínek: „Trestné činy mladistvých jsou posuzovány podle určitých zvláštních pravidel, specializovanými soudy, s možností širší škály trestů či nápravných opatření“.¹⁸

Přijetí tohoto zákona bylo velmi důležité, protože tím vyvrcholila snaha o odstranění nedostatků předchozí právní úpravy. Tento zákon podstatně změnil

¹⁷ VEČERKA, Kazimír. *Ohrožená mládež mezi prevencí a represí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-118-9. Str. 19.

¹⁸ JELÍNEK, Jiří. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže a základní zásady trestního řízení. *Kriminalistika*. 2003, roč. 36, č. 4, s. 251 - 263. ISSN 1210-9150.

a doplnil právní úpravu sankcionování mládeže v České republice a stal se klíčovým právním předpisem pro oblast trestního práva mládeže. Hlavním cílem bylo posílení výchovného účelu v oblasti sankcionování mladistvých.^{19 20}

Hlavním předmětem úpravy zákona o soudnictví ve věcech mládeže je úprava trestní odpovědnosti mládeže, následně ukládání opatření za provinění, dále řízení ve věcech mládeže a výkon těchto opatření. Tento zákon představuje souhrnnou úpravu hmotněprávních a procesněprávních aspektů trestního práva mládeže. V této souvislosti, obsahuje také vymezení všech sankcí, které lze mládeži za provinění uložit.²¹

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže se skládá ze sedmi částí, čtyř hlav, přičemž druhá hlava má sedm dílů a díl sedmý má třináct oddílů. Z této struktury zákona lze poznat, že jde o moderní legislativní techniku ve vztahu k systematické a formální úpravě právní normy.

Systematika zákona o soudnictví ve věcech mládeže:

a) Obecná ustanovení:

- Předmět a účel zákona
- Vymezení některých pojmů
- Základní zásady, které jsou závazné pro interpretaci a aplikaci zákona o soudnictví ve věcech mládeže
- Vymezení vztahu tohoto zákona k ostatním právním normám

b) Trestně hmotně právní normy:

- Základy trestní odpovědnosti mladistvých za provinění a odpovědnost dětí mladších čtrnácti let za čin jinak trestný
- Opatření ukládaná mladistvým a dětem mladších čtrnácti let a jejich výkon

c) Trestně procesní normy:

¹⁹ VEČERKA, Kazimír. *Ohrožená mládež mezi prevencí a represí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-118-9. Str. 20.

²⁰ *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9. Str. 14.

²¹ BRUCKNEROVÁ, Eva. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-848-2. Str. 2.

- Upravující procesní postup v řízení v trestních věcech mladistvých a v řízení ve věcech dětí mladších patnácti let
- d) Ustanovení přechodná a závěrečná včetně změny souvisejících zákonů.²²

Věcná působnost zákona o soudnictví ve věcech mládeže je deklarována ustanovením § 1 odst. 1 tohoto zákona: „Tento zákon zpracovává příslušné předpisy Evropské unie a upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoníku, opatření ukládaná za takové protiprávní činy, postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže.“ Tento zákon se týká věkové kategorie mládeže, tudíž upravuje výhradně trestní právo mládeže. Avšak na rozdíl od horní věkové hranice, která je stanovena překročením osmnáctého roku věku, dolní hranice věku v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže vymezena není. Trestní právo mládeže a zákon o soudnictví ve věcech mládeže se tedy zaměřují na všechny osoby mladší osmnácti let, tzn. mladiství i děti mladší patnácti let.^{23 24}

Účel zákona o soudnictví ve věcech mládeže je vymezen v ustanovení § 1 odst. 2 tohoto zákona. V účelu zákona lze spatřovat prvky restorativní justice (viz podkapitola 2.3.). Účel zákona o soudnictví ve věcech mládeže lze shrnout do následujících bodů:

- Výběr vhodného opatření (zamezení páčání dalšího protiprávního jednání)
- Nalezení vhodného společenského uplatnění (odpovídající jeho schopnostem, rozumovému a mravnímu vývoji)
- Odčinění újmy vzniklé proviněním mladistvého (s ohledem na jeho možnosti a schopnosti)
- Předcházení a zamezování protiprávních činů²⁵

²² NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4. Str. 301.

²³ BRUCKNEROVÁ, Eva. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-848-2. Str. 2.

²⁴ *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9. Str. 1.

²⁵ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4. Str. 299 – 300.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže je v poměru *lex specialis* ve vztahu k obecným právním předpisům, zejména k trestnímu zákoníku, zákonu č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ale také i k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, zákonu č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, zákonu č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě) a zákonu č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.²⁶ Tento zákon na jednu stranu vychází z obecných principů, které jsou zakotveny v obecných trestněprávních normách, na druhou stranu vymezuje rozdíly a odlišnosti mezi speciální právní úpravou mládeže a úpravou v těchto obecných trestněprávních normách.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže je v souladu s právem EU, ústavním pořádkem ČR a dalšími mezinárodními smlouvami. Zákon je v souladu se všemi mezinárodními dokumenty přijatými pro oblast zacházení s delikventní mládeží.²⁷

2.2. Trestní odpovědnost mladistvých

Trestní odpovědnost je v trestním právu spojována se spácháním trestného činu, v tomto případě provinění. Vedle naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu (provinění), podle vymezení a definice ve zvláštní části trestního zákoníku, musí mladistvý pachatel splňovat obecné znaky. Ty pro něj platí stejným způsobem, jako je tomu u dospělých pachatelů. Jedná se o podmínky věku a přičetnosti (viz podkapitola 1.2. a 1.7.). Specifickou podmínku pro uplatnění trestní odpovědnosti mladistvých představuje rozumová a mravní vyspělost. Podmínka rozumové a mravní vyspělosti především umožňuje nevyvozovat trestní odpovědnost v mnoha specifických případech, kdy mladiství

²⁶ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4. Str. 299.

²⁷ BRUCKNEROVÁ, Eva. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-848-2. Str. 2.

nejsou dostatečně zralí kvůli opožděnému rozumovému a mravnímu vývoji. Rozumová a mravní vyspělost má dvě hlavní složky, které se vzájemně ovlivňují a z hlediska vývoje mladistvého tvoří do jisté míry jeden celek. Jedná se o složku rozumového vývoje a složku mravního vývoje. Rozumovou a mravní vyspělost mladistvého je třeba posuzovat jednak ve vzájemných souvislostech obou těchto složek (nikoliv izolovaně), a také ve vztahu k obvyklému vývoji mladistvých. Ustanovení § 5 zákona o soudnictví ve věcech mládeže stanovuje, že jedinci (osoby), kteří v době spáchání činu nedosáhli dostatečné rozumové a mravní vyspělosti, aby mohli rozpoznat protiprávnost činu nebo ovládat svá jednání, nejsou za čin trestně odpovědní. Toto ustanovení je důležité, protože zprostředkovává lepší vyjádření přičetnosti. Stanovuje podmínku dostatečné mentální a psychické vyspělosti u mladistvých, aby byli schopni pochopit význam a následky svého jednání, trestního řízení a jednotlivých opatření. V tomto ohledu je trestní odpovědnost mladistvých specifická.^{28 29 30 31}

2.3. Restorativní justice

Restorativní justice představuje určitou formu nápravné a obnovující justice. Pojem restorativní justice pochází z anglického slova „*restore*“, které v překladu znamená obnovit, nebo navrátit do původního stavu. Jedná se o určitý koncept zacházení s pachateli, který je odlišný od klasické retributivní (trestající) justice.³² Tento koncept vychází z názoru, že současná trestní spravedlnost

²⁸ BRUCKNEROVÁ, Eva. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-848-2. Str. 17 – 19.

²⁹ § 25, § 26 zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník - znění od 05.01.2023

³⁰ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4. Str. 309.

³¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2006, sp. zn. 8 Tdo 1069/2006, uveřejněné pod číslem 19/2007 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestní, dostupné na www.nsoud.cz.

³² Klasická trestní justice (tzv. retributivní justice) i restorativní justice nahlíží na trestný čin či provinění jako na narušení stability a rovnováhy ve společnosti, zásadně se však liší ve způsobu řešení a nápravy narušeného stavu. Základním východiskem retributivní justice je trest, zatímco restorativní justice je více zaměřena na odstranění způsobené újmy a snížení rizika recidivy pro pachatele. Restorativní justice se tedy soustředí spíše na nápravu způsobené škody a osoby postižené trestným činem/proviněním, a retributivní justice je primárně zaměřena na nalezení pachatele a jeho následné potrestání. ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. ISBN 80-902998-1-4. Str. 14 – 16.

nepředstavuje adekvátní reakci společnosti na nárůst kriminality, a nevede k ochraně jednotlivce a společnosti. Restorativní justici můžeme chápat jako ucelený soubor postulátů, cílů a metod, které charakterizují určitý přístup k řešení problematiky kriminality. Jedná se o určitou koncepci trestní justice, ve které jsou značně zastoupeny prvky, které kladou důraz na práva oběti a jejich ochranu, mimosoudní projednávání trestních věcí a další. Restorativní justice představuje specifický paralelní systém, který působí vedle klasické trestní justice. V mnoha směrech klasickou trestní justici doplňuje.³³

Restorativní justici lze rovněž označit za nový myšlenkový směr, který je v trestním právu stále více prosazovaný. Důležité je zmínit, že ačkoliv restorativní justice a alternativní sankcionování spolu úzce souvisí, nejedná se o synonyma. Restorativní justice zdůrazňuje, že trestný čin nepředstavuje jen porušení veřejného zájmu, nebo porušení práva, ale že se jedná zejména o konflikt mezi pachatelem trestného činu a obětí. Hlavní účel restorativní justice je tedy spatřován především v kompenzaci poskytované jednotlivým obětem. Konečným cílem je urovnání konfliktního stavu mezi pachatelem a poškozeným. Důležitou roli hraje adekvátní reakce společnosti na trestný čin či provinění. Pachatel trestného činu/provinění by měl převzít plnou odpovědnost a aktivně se podílet na nápravě následků svého protiprávního jednání. Poškozený se může také aktivně zapojit. V praxi se často podílí i sociální prostředí pachatele a oběti, které se také může aktivně zapojit do nápravy způsobených škod.^{34 35}

Koncept restorativní justice se řídí několika zásadními principy a hodnotami. Ty slouží jako určitý ukazatel, který určuje postup v jednotlivých konkrétních případech, protože každá konfliktní událost a každý spáchaný čin je specifický. Jedná se o následující principy a hodnoty.

- **Respekt.** Jedna z klíčových hodnot. Respekt musí být projevován vůči oběti a dalším postiženým osobám, ale i k pachateli.

³³ KARABEC, Zdeněk. *Restorativní justice: sborník příspěvků dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-7338-021-8. Str. 8 – 9.

³⁴ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011. Teoretik. ISBN 978-80-87212-68-4. Str. 23 – 24.

³⁵ JOHNSTONE, Gerry, ed. a NESS, Daniel W. Van, ed. *Handbook of restorative justice*. 1st ed. Devon: Willan Publishing, 2007. ISBN 10-1-84392-150-2. Str. XI.

- **Odpovědnost.** Pachatel je odpovědný za způsobenou újmu a restorativní proces podporuje jeho motivaci k obnově porušených vztahů.
- **Dialog.** Programy restorativní justice jsou založeny na určitých formách dialogu mezi stranami konfliktu. Oběť x pachatel x další dotčené osoby.
- **Participace.** Úsilí o aktivní zapojení všech účastníků trestného činu, jejich blízkých a zástupců. Řešení celé události je v rukou účastníků.
- **Vyváženost.** Důraz je kladen na znovunalezení rovnováhy v komunitě. Dochází k vyvažování zájmů zúčastněných a hledá se řešení přijatelné pro všechny strany.
- **Dobrovolnost.** Participace účastníků je v restorativní justici vždy založena na dobrovolnosti. Žádný účastník nemá být k účasti donucen.
- **Pospolitosť.** Úsilí o zapojení členů komunity, kde oběť a pachatel žijí. Událost trestného činu není vnímána jako oddělený a izolovaný akt, který by byl pouze soukromou záležitostí účastníků.
- **Individualita.** V restorativní justici je jedinečnost každého člověka vždy vyvažována ve vztahu k pospolitosti. Oba principy musí platit současně. Rozdílnost a individualita každého z nás je v restorativním procesu podporována ve vzájemné pospolitosti.³⁶

V porovnání s tradiční justicí, restorativní justice nepředstavuje mírnější či snadnější způsob (cestu) pro pachatele. Ba naopak, pachatel je většinou bezprostředně konfrontován s následky svého činu a jednání, v mnoha případech přímo osobním setkáním s obětí, je plně odpovědný a má povinnost odstranit všechny způsobené újmy. A to na materiální i morální úrovni.³⁷

³⁶ SHENK, Barb Toews & ZEHR, Howard. Restorative Justice and Substance Abuse: The Path Ahead. *Youth & Society*. 2001, roč. 33, č. 2, s. 314–328. ISSN 1552-8499.

³⁷ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2. Str. 33 – 34.

3. Alternativní opatření

Problematika alternativních sankcí představuje v souvislosti s tématem této bakalářské práce klíčovou roli. V první řadě, je nutné definovat a vymežit pojem alternativní sankce. Pojem alternativní sankce představuje pojem nadřazený pojmu alternativní trest a alternativní opatření. Poté následuje stručné vymezení a popis východisek pro ukládání alternativních sankcí. Východisky zde rozumíme primárně určité důvody, kvůli kterým došlo k rozšíření a uplatňování jednotlivých alternativních sankcí. Zde je potřeba zajisté také nahlédnout do historie. V neposlední řadě je také nutné představit některé výhody a pozitiva alternativních sankcí.

3.1. Vymezení pojmu

Alternativní sankce lze vymežit takovým způsobem, že se jedná o všechny sankce, které nejsou spojeny s trestem či trestním opatřením odnětí svobody. Alternativní sankce lze také vymežit podle jejich hlavního účelu, a tj. určitá forma náhrady za nepodmíněný trest (nebo trestní opatření) odnětí svobody. Do skupiny alternativních trestů spadají všechny tresty stanovené v ustanovení § 52 trestního zákoníku, s výjimkou nepodmíněného trestu odnětí svobody.³⁸ Do skupiny alternativních opatření spadají všechna opatření stanovená v ustanoveních § 15, § 21 a § 24 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, s výjimkou nepodmíněného trestního opatření odnětí svobody. Pojem alternativní opatření je využíván zejména v souvislosti s problematikou alternativního sankcionování mladistvých pachatelů a v rámci zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Podle § 10 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže lze mladistvým pachatelům uložit výhradně tři druhy alternativních opatření. Jedná se o výchovná opatření (dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení a napomenutí s výstrahou)³⁹, ochranná opatření (ochranné léčení, zabezpečovací

³⁸ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011. Teoretik. ISBN 978-80-87212-68-4. Str. 31.

³⁹ § 15 odst. 2 zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže - znění od 01.01.2023

detence, zabrání věci či jiné majetkové hodnoty a ochranná výchova)⁴⁰ a alternativní trestní opatření (obecně prospěšné práce, peněžitá opatření, peněžitá opatření s podm. odkladem výkonu, propadnutí věci, zákaz činnosti, zákaz držení a chovu zvířat, vyhoštění, domácí vězení, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem)⁴¹. O jednotlivých typech a druzích alternativních opatření bude blíže pojednáváno v kapitole 4. Systém alternativních opatření u mladistvých.

3.2. Východiska pro ukládání alternativních sankcí

Posledních 70 let lze z hlediska výkonu trestní spravedlnosti označit za období hledání nových forem spravedlnosti, které by doplnily nebo zcela nahradily některé tradiční postupy v trestním řízení. Došlo k přehodnocení systému reakcí na trestnou činnost osob, a vymezení nových cílů a preferencí v oblasti trestněprávního postihu. Prioritou se stalo vytvoření podmínek pro uplatnění alternativních způsobů řízení před soudem a využití alternativních trestů a opatření v trestních záležitostech. Tyto formy alternativního řešení trestních věcí lze vymezit jako specifické postupy využívané alternativním způsobem oproti standardnímu trestnímu řízení a také formy reakce na trestnou činnost, která představuje alternativu ke klasickému trestu odnětí svobody. Hlavním cílem a účelem zde bylo individualizovat trestní postih, dále pozitivně motivovat pachatele trestných činů k životu v souladu se zákonem, aktivně zapojit do řešení trestních věcí poškozené osoby, vypořádat se s nedostatkem kapacity věznic, řešit přetížení soudů a orgánů činných v trestním řízení a mnoho dalších.⁴²

Česká trestní justice se již dlouhou dobu potýká s řešením složitého problému, který spočívá v požadavku na hledání adekvátní trestněprávní reakce na spáchání trestného činu. Přičemž musí být dosaženo hlavního cíle trestního práva, tzn. předcházení další trestné činnosti a snížení kriminality. Samotná efektivita sankcionování pachatelů trestných činů byla často kritizována. Tyto

⁴⁰ § 21 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže - znění od 01.01.2023

⁴¹ § 24 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže - znění od 01.01.2023

⁴² SOTOLÁŘ, Alexander, Pavel ŠÁMAL a František PÚRY. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C.H. Beck, 2000. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-7179-350-7. Str. 3.

problémy souvisí převážně s nízkou resocializační a preventivní efektivitou trestu odnětí svobody. Nepodmíněný trest odnětí svobody sice znemožňuje či alespoň znesnadňuje odsouzenému páchat další trestnou činnost, avšak tento trest má velmi malý výchovný účinek. V určitých případech tedy trest odnětí svobody významným způsobem snižuje možnosti docílit toho, aby se odsouzený po propuštění zapojil do řádného života a aby nedošlo k páchání další trestné činnosti. Nízký resocializační účinek nepodmíněného trestu odnětí svobody je spojen s těmito nežádoucími faktory:

- Vytržení odsouzeného z jeho přirozeného sociálního prostředí.
- Pobyť odsouzeného ve výrazně kriminogenním prostředí.
- Nepodmíněné odnětí svobody výrazně zvyšuje efekt stigmatizace.
- Výkon trestu odnětí svobody se realizuje v nepřirozeném a v mnohých ohledech škodlivém sociálním prostředí.⁴³

Pokud je tedy kladen důraz na resocializaci a nápravu pachatele, větší šance na úspěch nastává spíše v případě, kdy zůstává pachatel trestného činu na svobodě.

Hlavní důvody, které měly za následek zavedení a rozšíření alternativních sankcí jsou **ekonomické** (přeplněné věznice, všechny náklady na výkon trestu odnětí svobody apod.), **penitenciární** (přítomnost negativních a nežádoucích účinků trestu odnětí svobody), **kompenzační** (jedním z účelů alternativních sankcí je zaměření se na potřeby obětí trestných činů, výkon trestu odnětí svobody nezaručuje, že pachatel nahradí oběti způsobenou škodu), a **trestně politické** (důraz je kladen na dekriminální a depenalizaci, tím rozumíme hledání funkčních sankcí, které nezasahují do svobodného života trestaného).⁴⁴

3.3. Pozitiva a výhody alternativních sankcí

Alternativní sankce s sebou přináší mnoho výhod a pozitiv, oproti klasickému trestu odnětí svobody. Hlavní výhodou alternativních sankcí je

⁴³ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011. Teoretik. ISBN 978-80-87212-68-4. Str. 19 – 21.

⁴⁴ NOVOTNÝ, Oto a Josef ZAPLETAL. *Kriminologie*. 3., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-377-5. Str. 254.

zejména eliminace všech zmíněných negativních a nežádoucích faktorů, které jsou spojeny s výkonem nepodmíněného trestu odnětí svobody. Alternativní sankce jsou spojeny i s dalšími pozitivy a výhodami:

- Jedná se o sankce, které jsou ekonomicky výhodnější než trest odnětí svobody (přeplněnost věznic má za následek výstavbu nových věznic, všechny náklady na výkon trestu odnětí svobody jsou velmi vysoké).
- Kompenzační výhoda (pachatel ponechaný na svobodě je schopen lépe nahradit poškozenému způsobenou škodu).
- Výhody v trestně politické rovině (dekriminalizace a depenalizace, hledání funkčních sankcí, které nezasahují do svobodného života trestaného).

Alternativní sankce se častěji uplatňují a ukládají u pachatelů méně závažné trestné činnosti či u mladistvých pachatelů. V těchto případech lze určitým způsobem vycházet z předpokladu, že je možné dosáhnout jejich resocializace a nápravy snadnějším způsobem. Prostředky alternativního sankcionování jsou zejména založeny na samotném ponechání pachatele trestného činu na svobodě (ve víře, že již toto povede k dosažení zmiňovaného cíle), ale důraz je kladen také na posílení individuálně preventivních účinků trestněprávních sankcí a zavedení určitých prvků sociální práce s pachatelem.⁴⁵

Další výhody alternativních sankcí jsou spatřovány v tom, že je brán ohled na individuální osobnost a charakter jedince, jeho vlastnosti, podmínky ve kterých žije, a jeho potřeby. Alternativní sankce jsou zaměřeny na jednotlivé konkrétní případy a výběr nejvhodnějšího způsobu řešení, který je prospěšný a v souladu se zájmy všech zúčastněných stran (pachatel, poškozený, i společnost).⁴⁶

⁴⁵ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011. Teoretik. ISBN 978-80-87212-68-4. Str. 21 – 22.

⁴⁶ ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-138-0. Str. 184.

4. Systém alternativních opatření u mladistvých

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže vymezuje právní následky provinění mladistvých osob. Tyto právní následky jsou v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže označovány termínem opatření.⁴⁷

Mladistvým osobám je možné ukládat výhradně tři druhy alternativních opatření. Jedná se o **výchovná opatření** (dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení a napomenutí s výstrahou), **ochranná opatření** (ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci či jiné majetkové hodnoty a ochranná výchova) a **trestní opatření** (obecně prospěšné práce, peněžité opatření, peněžité opatření s podm. odkladem výkonu, propadnutí věci, zákaz činnosti, zákaz držení a chovu zvířat, vyhoštění, domácí vězení, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem).^{48 49}

Tyto druhy alternativních opatření v rámci trestního práva nepředstavují pouze samostatné prvky, ale vytvářejí určitý jednotný systém, který lze charakterizovat jeho hlavním účelem, a tj. určitá forma náhrady za nepodmíněný trest odnětí svobody. Systém alternativních opatření tedy představuje určitý souhrn institutů, jejichž hlavním cílem a účelem je nahrazení nepodmíněného trestu odnětí svobody.⁵⁰

4.1. Výchovná opatření

Výchovná opatření jsou upravena v ustanovení § 15 - § 20 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Výchovná opatření jsou považována za nejmírnější druh opatření. Při ukládání výchovných opatření je kladen důraz na

⁴⁷ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4. Str. 314.

⁴⁸ BRUCKNEROVÁ, Eva. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-848-2. Str. 31.

⁴⁹ § 15 odst. 2, § 21 odst. 1, § 24 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže - znění od 01.01.2023

⁵⁰ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011. Teoretik. ISBN 978-80-87212-68-4. Str. 30.

rozvoj mladistvého a usměrnění jeho života. Mezi výchovná opatření řadíme dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení a napomenutí s výstrahou. Z hlediska řešení trestních záležitostí mladistvých mají výchovná opatření stěžejní význam. Realizací výchovných opatření lze nejnadhěji působit na mladistvého (změna jeho přístupu, řešení jeho životní situace) a zároveň přiměřeně a adekvátně reagovat na spáchané provinění. U mladistvých pachatelů mohou být výchovná opatření v mnoha případech efektivnější než trestní opatření. Výchovná opatření mohou být ukládána i vedle ochranných či trestních opatření.⁵¹

Hlavním cílem výchovných opatření je vytvoření vhodných podmínek pro uplatnění mladistvého ve společnosti, ochranu mladistvého před škodlivými vlivy a také předcházení dalšímu páchání provinění. Výchovná opatření mohou být uložena soudem pro mládež již v průběhu trestního řízení.⁵²

Výchovná opatření by správně neměla mít žádný represivní účel, a případná újma pro mladistvého, která je součástí výchovného opatření, by měla působit pouze výchovným způsobem. Dále jsou výchovná opatření specifická v tom, že zákon o soudnictví ve věcech mládeže nepředpokládá žádné právní důsledky pro případ porušení těchto opatření. Proto je vhodné výchovná opatření ukládat spíše v kombinaci s trestními či ochrannými opatřeními.⁵³

Výchovná opatření nepředstavují pouze skupinu alternativních opatření k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, ale představují také alternativy k samotným trestním opatřením. V souvislosti s řešením trestné činnosti mladistvých je klíčové, že výchovná opatření vytvářejí vhodné předpoklady pro individualizaci nejen v závislosti na daném provinění, ale i vzhledem k osobním poměrům mladistvého.⁵⁴

⁵¹ BRUCKNEROVÁ, Eva. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-848-2. Str. 32, 42 – 43.

⁵² NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4. Str. 315 – 316.

⁵³ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011. Teoretik. ISBN 978-80-87212-68-4. Str. 339 – 341.

⁵⁴ ŠČERBA, Filip a Bronislava COUFALOVÁ. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-131-1. Str. 77 – 78.

4.1.1. Jednotlivé formy výchovných opatření

„Dohledem probačního úředníka se rozumí pravidelné sledování chování mladistvého v jeho rodině a způsobu výchovného působení rodičů na něj, kontrola dodržování uloženého probačního programu a výchovných povinností a omezení uložených mladistvému“. Účelem tohoto výchovného opatření je tedy sledování a kontrola chování mladistvého směřující k zajištění ochrany společnosti a odborné vedení a pomoc mladistvému s cílem zajistit, aby v budoucnu vedl řádný život. Mladistvý, kterému byl uložen dohled probačního úředníka, má určité povinnosti, které musí splnit. Jedná se např. o povinnost spolupracovat s probačním úředníkem na základě vytvořeného probačního plánu dohledu, povinnost dostavovat se k probačnímu úředníku ve stanovených lhůtách a další.⁵⁵

Probačním programem se rozumí různé formy sociálně-psychologicko-pedagogických kurzů a výcviků (např. psychologické poradenství, terapeutický program, vzdělávací, rekvalifikační kurzy, programy rozvíjející sociální dovednosti mladistvého), které v různé míře omezují a ovlivňují běžný způsob života mladistvého tak, aby se nedopustil dalšího protiprávního jednání. Probační program dále slouží k podpoře vhodného sociálního zázemí mladistvého a k urovnání vztahů mezi ním a poškozeným.⁵⁶

Výchovné povinnosti a výchovná omezení představují další druhy výchovných opatření. Mladistvému může být uložena výchovná povinnost, kterou se stanoví, aby bydlel s rodičem nebo jiným dospělým, který je odpovědný za jeho výchovu, zaplatil přiměřenou peněžitou částku na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti, usiloval o vyrovnání s poškozeným, vykonal bezplatně ve volném čase společensky prospěšnou činnost určitého druhu, nahradil podle svých sil škodu způsobenou proviněním anebo jinak přispěl k odstranění následku provinění, a další.⁵⁷

Co se týče výchovných omezení, mladistvému může být uloženo výchovné omezení, kterým se stanoví, aby zejména nenavštěvoval určité akce, zařízení

⁵⁵ § 16 zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže - znění od 01.01.2023

⁵⁶ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4. Str. 317.

⁵⁷ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4. Str. 318.

nebo jiné pro mladistvého nevhodné prostředí, nestýkal se s určitými osobami, nezdržoval se na určitém místě, nepřechovával předměty, které by mohly sloužit k páčání dalších provinění, neužíval návykové látky, neúčastnil se hazardních her, sázek a hraní na výherních hracích přístrojích, neměnil bez předchozího ohlášení probačnímu úředníkovi místo svého pobytu, neměnil bez předchozího oznámení probačnímu úředníkovi bezdůvodně svoje zaměstnání.⁵⁸

Napomenutí s výstrahou představuje nejmírnější druh výchovného opatření, které spočívá v tom, že soud pro mládež (v přípravném řízení státní zástupce) mladistvému v přítomnosti jeho zákonného zástupce důrazně vytkne protiprávnost jeho činu a upozorní ho na konkrétní důsledky, jež mu podle zákona hrozí v případě, že by v budoucnu páchal další trestnou činnost. Pokud je to účelné a vhodné, je možné při tomto rozhodnutí současně přenechat postižení mladistvého jeho zákonnému zástupci, škole, již je mladistvý žákem, či výchovnému zařízení, v němž žije. V takovém případě si soud pro mládež předem vyžádá stanovisko školy nebo výchovného zařízení.⁵⁹

4.2. Ochranná opatření

Do ochranných opatření patří ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci a ochranná výchova. Hlavním účelem ochranných opatření je kladným způsobem ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvých a chránit společnost před páčáním provinění mladistvými. Ochrannou výchovu je možné uložit pouze podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Ochranné léčení, zabezpečovací detence a zabránění věci se ukládají podle trestního zákoníku.⁶⁰

Ochranná opatření představují určitou formu trestněprávní sankce. Základním cílem ochranných opatření, stejně jako u trestních opatření, je zajištění ochrany společnosti, ale odlišným a specifickým způsobem. Ochranná opatření působí určitým způsobem jako újma a omezení osobní svobody a práv toho, komu jsou ukládána. Dalším specifikem ochranných opatření, na rozdíl od výchovných

⁵⁸ ŠČERBA, Filip a Bronislava COUFALOVÁ. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-131-1. Str. 101.

⁵⁹ ŠČERBA, Filip a Bronislava COUFALOVÁ. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-131-1. Str. 103.

⁶⁰ § 21 zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže - znění od 01.01.2023

či trestních opatření je fakt, že je lze ukládat i mladistvým pachatelům, kteří nejsou trestně odpovědní. Ochranná opatření bývají v praxi ukládána jednak samostatně, ale také i současně vedle trestních opatření. Ukládání ochranných opatření vedle výchovných opatření je sice možné, ale obvykle tato možnost není moc praktická.⁶¹

Ochranná opatření se na rozdíl od trestních opatření liší též primárním zaměřením. Ochranná opatření jsou zaměřena hlavně na docílení individuálně preventivních účinků, a soustředí se zejména na problematiku výchovy, léčby a izolace (např. při řešení duševních poruch či závislosti).⁶²

4.2.1. Jednotlivé formy ochranných opatření

Ochranné léčení je upraveno v § 99 trestního zákoníku. Ochranné léčení se ukládá zejména u nebezpečných osob, které spáchaly čin škodlivý pro společnost, ale pro nepřičetnost je není možné stíhat. Dále je možné ochranné léčení uložit pachatelům, kteří se v době spáchání trestného činu nacházeli ve stavu zmenšené přičetnosti, nebo pachatelům, kteří spáchali trestný čin ve stavu vyvolaném duševní poruchou, i když nedosahoval intenzity zmenšené přičetnosti, a pachatelům, kteří zneužívají návykovou látku, pokud spáchali trestný čin pod jejím vlivem nebo v souvislosti s jejich zneužíváním. Toto ochranné opatření je důležité především z hlediska ochrany společnosti před těmito osobami, ale může být přínosné i pro tyto osoby při poskytování odborné péče. Ochranné léčení trvá tak dlouho, jak to vyžaduje jeho účel.⁶³

Zabezpečovací detence je upravena v § 100 trestního zákoníku. Zabezpečovací detence je nejpřísnějším druhem ochranného opatření. Ukládá se osobám, které jsou duševně nemocné a mimořádně nebezpečné pro společnost. Jedná se především o nebezpečné agresory, psychopaty, nebezpečné sexuální devianty, osoby závislé na návykových látkách apod. Toto ochranné opatření je možné uložit jednak pachatelům závažných činů, nebo pachateli, který se dopustil

⁶¹ BRUCKNEROVÁ, Eva. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-848-2. Str. 65 – 66.

⁶² *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9. Str. 213.

⁶³ § 99 zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník - znění od 05.01.2023

závažné recidivy. Dále osobám, které spáchaly čin jinak trestný, který by jinak naplňoval znaky nejméně zločinu, a vzhledem k povaze a závažnosti jejich duševní poruchy nelze očekávat, že by uložením ochranného léčení bylo dosaženo dostatečné ochrany společnosti. Zabezpečovací detence se vykonává v ústavu se zvláštní ostrahou a s léčebnými, psychologickými, vzdělávacími, pedagogickými, rehabilitačními a činnostními programy. Trvá tak dlouho, jak to vyžaduje ochrana společnosti.⁶⁴

Zabrání věci či jiné majetkové hodnoty je upraveno v trestním zákoníku (§ 101 - § 104). Soud pro mládež může uložit zabránění věci v případě, že věc náleží mladistvému pachateli, kterého nelze stíhat nebo odsoudit, dále v případě, že věc náleží mladistvému pachateli, od jehož potrestání soud upustil, nebo též v případě, že věc ohrožuje bezpečnost lidí nebo majetku, popřípadě společnosti, anebo hrozí nebezpečí, že bude sloužit ke spáchání zločinu. Zabrání věci může soud pro mládež uložit i v případě, že mladistvý věc získal spácháním provinění nebo ji za spáchání provinění dostal nebo ji nabyl výměnou za takovou věc.⁶⁵

Ochranná výchova je upravena v § 22 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Ochranná výchova představuje jediný druh ochranného opatření, které lze uložit pouze mladistvým pachatelům či dětem do 15 let. Toto ochranné opatření se ukládá zpravidla tehdy, pokud o výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, ve které žije. Dále může soud pro mládež uložit mladistvému ochrannou výchovu i v případě, že byla zanedbána jeho dosavadní výchova nebo pokud prostředí, ve kterém mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy. Ochrannou výchovu lze vykonávat v diagnostickém ústavu, dětském domově, dětském domově se školou nebo výchovném ústavu. Ochranná výchova trvá do doby, dokud to vyžaduje její účel, nejdéle však do dovršení osmnáctého roku věku mladistvého; vyžaduje-li to zájem mladistvého, může soud pro mládež ochrannou výchovu prodloužit do dovršení jeho devatenáctého roku. Hlavním účelem tohoto

⁶⁴ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4. Str. 282 – 283.

⁶⁵ § 101 zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník - znění od 05.01.2023

ochranného opatření je zajistit mladistvému vhodné životní zázemí, které umožní jeho další řádný vývoj.⁶⁶

4.3. Trestní opatření

Trestní opatření jsou vůči výchovným a ochranným opatřením sankcí podpůrnou. Jedná se o nejpřísnější druh opatření (sankce), který lze ukládat mladistvým pachatelům. Trestní opatření představují nejčastěji ukládaný druh sankce, který je uplatňovaný při sankcionování trestné činnosti mladistvých pachatelů. Mezi trestní opatření ukládaná mladistvým pachatelům za spáchání provinění řadíme obecně prospěšné práce, peněžité opatření, peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu, propadnutí věci, zákaz činnosti, zákaz držení a chovu zvířat, vyhoštění, domácí vězení, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem a odnětí svobody nepodmíněně.⁶⁷

Trestní opatření se vyznačují tím (na rozdíl od výchovných a ochranných opatření), že obsahují určité negativní hodnocení spáchaného činu a pachatele, které působí újmu a spolupůsobí při naplňování účelu stanoveného zákonem o soudnictví ve věcech mládeže. Avšak samotná újma by nikdy neměla být hlavním cílem nebo trestních opatření.⁶⁸

Většina druhů trestních opatření je téměř shodná s tresty, které je možné uložit dospělým pachatelům. Avšak některé alternativní tresty byly z povahy věci pro mladistvé vyloučeny (propadnutí majetku, zákaz pobytu, ztráta čestných titulů a vyznamenání a ztráta vojenské hodnosti) nebo částečně upraveny (peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu). Pro ukládání a výkon trestních opatření platí určité zásady, které jsou stanoveny v trestním zákoníku a zákoně o soudnictví ve věcech mládeže. Jedná se o zásadu zákonnosti, zásadu přiměřenosti, zásadu ultima ratio (ukládání trestních opatření až v případě, kdy

⁶⁶ BRUCKNEROVÁ, Eva. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-848-2. Str. 66 – 68.

⁶⁷ ŠČERBA, Filip a Bronislava COUFALOVÁ. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-131-1. Str. 138 – 140.

⁶⁸ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4. Str. 320.

nepostačí uložení jiného opatření), další důležitou zásadou je přihlídnutí k zájmům poškozených osob a v neposlední řadě zásada humanismu a zákazu ponižování lidské důstojnosti.⁶⁹

Zde je třeba zmínit také některé zásady, které jsou uvedeny pouze v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže a které se vztahují specificky k mladistvým. Jedná se například o zásadu uvedenou v § 3 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, která zní následovně: „Nikdo nemůže být podle tohoto zákona postižen za čin, který nebyl trestný podle zákona v době, kdy byl spáchán, a jen tento zákon v návaznosti na trestní zákoník stanoví, které jednání je proviněním nebo činem jinak trestným, a sankce a způsob jejich ukládání, směřující především k obnovení narušených sociálních vztahů, začlenění dítěte mladšího patnácti let nebo mladistvého do rodinného a sociálního prostředí a k předcházení protiprávním činům.“ Dále lze uvést zásadu, která stanoví, že trestní opatření lze použít pouze tehdy, jestliže zvláštní způsoby řízení a opatření, zejména obnovující narušené sociální vztahy a přispívající k předcházení protiprávním činům, by zřejmě nevedly k dosažení účelu zákona o soudnictví ve věcech mládeže.⁷⁰ Všechny tyto zásady, které jsou specifické ve vztahu k mladistvým, jsou uvedeny v § 3 zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

4.3.1. Obecně prospěšné práce

Trest (trestní opatření) obecně prospěšných prací může soud uložit v případě, odsuzuje-li pachatele za přečin. A zároveň platí, že jako samostatný trest (či trestní opatření) může být trest obecně prospěšných prací uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.⁷¹

Obecně prospěšné práce jsou jedním z moderních alternativních trestních opatření. Konkrétně se jedná o určitou formu legální nucené práce, která je

⁶⁹ BRUCKNEROVÁ, Eva. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-848-2. Str. 72 - 73.

⁷⁰ § 3 odst. 2 zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže - znění od 01.01.2023

⁷¹ § 62 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník - znění od 05.01.2023

naprosto v souladu s mezinárodněprávním a ústavněprávním zákazem nucených prací, protože jejím účelem je nahrazování nepodmíněného trestu odnětí svobody. Obecně prospěšné práce mohou být mladistvým pachatelům uloženy formou trestního opatření. Právní úprava obecně prospěšných prací je z větší části vymezena v § 62 až 65 trestního zákoníku, ale ustanovení § 26 odstavce 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže upravuje určité dílčí otázky speciálně. Mladistvým pachatelům může soud pro mládež uložit trestní opatření obecně prospěšných prací v rozmezí od 50 do 150 hodin. Kromě dalších povinností může soud pro mládež mladistvému pachateli na dobu tohoto trestního opatření uložit i přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, které směřují zejména k tomu, aby vedl řádný život. Při ukládání obecně prospěšných prací musí soud dbát na to, aby zjistil vlastní stanovisko mladistvého na možnost jejich uložení a je povinen k tomuto stanovisku také přihlídnout. „Obecně prospěšné práce nesmí vzhledem ke své povaze nebo okolnostem, za kterých jsou vykonávány, ohrožovat zdraví, bezpečnost nebo mravní vývoj mladistvého“. Vedle trestního opatření obecně prospěšných prací lze uložit také vhodná výchovná opatření (např. probační program či dohled probačního úředníka). Avšak je nutné zmínit, že vedle trestního opatření obecně prospěšných prací není vhodné ukládat taková výchovná opatření, která by byla v kombinaci s obecně prospěšnými pracemi nevhodná (např. napomenutí s výstrahou).⁷²

Opatření obecně prospěšných prací spočívá v povinnosti odsouzeného mladistvého provést práce k obecně prospěšným účelům ve stanoveném rozsahu. Tyto obecně prospěšné práce většinou představují údržbu veřejných prostranství, tedy úklid a údržbu veřejných budov a komunikací, činnosti ve prospěch obcí, případně činnosti ve prospěch státních či jiných obecně prospěšných institucí zabývajících se kulturou, školstvím, vědou a vzděláváním, ochranou zdraví apod. Prostřednictvím těchto obecně prospěšných činností má mladistvý možnost do určité míry napravit a odčinit své protiprávní jednání. Obecně prospěšné práce nesmí nikdy sloužit k výdělečným účelům mladistvého.^{73 74}

⁷² ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011. Teoretik. ISBN 978-80-87212-68-4. Str. 276 – 302.

⁷³ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4. Str. 322.

⁷⁴ BARBOŘÍK, Michal. *Trest obecně prospěšných prací – aktuální problémy a jejich*

Mladistvý odsouzený je povinen vykonat obecně prospěšné práce osobně a bezplatně ve svém volném čase nejpozději do jednoho roku ode dne stanoveného jako den nástupu výkonu tohoto trestního opatření. Do této doby se však nezapočítává doba, po kterou mladistvý odsouzený nemohl obecně prospěšné práce vykonávat pro zdravotní nebo zákonné překážky, nebo byl ve vazbě nebo vykonával trestní opatření odnětí svobody.⁷⁵

Důležité je, aby soud zjistil, zda je místo výkonu obecně prospěšných prací pro mladistvého vhodné a dostupné. V mnoha případech vykonává mladistvý opatření obecně prospěšných prací přímo u instituce v místě, kde studuje, nebo v obci, kde bydlí.⁷⁶

Co se týče následků za nevykonání obecně prospěšných prací či jiného porušení podmínek výkonu obecně prospěšných prací, zákon o soudnictví ve věcech mládeže žádnou úpravu této problematiky neobsahuje. V tomto ohledu se tudíž uplatňuje právní úprava obsažená v ustanovení § 65 odstavce 3 a 4 trestního zákoníku. Soud pro mládež může trestní opatření obecně prospěšných prací, respektive jejich nevykonané hodiny přeměnit na trestní opatření odnětí svobody, nebo výjimečně rozhodnout (vzhledem k okolnostem případu a osobě odsouzeného) o ponechání obecně prospěšných prací v platnosti (za současného doplnění přiměřených omezení nebo povinností, stanovení dohledu či prodloužení doby k výkonu obecně prospěšných prací).^{77 78}

K této problematice (nevykonání obecně prospěšných prací či jiné porušení podmínek výkonu obecně prospěšných prací) se vztahuje např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 4. 2003, sp. zn. 4 Tz 16/2003. „I. Pokud odsouzený v době od právní moci odsuzujícího rozsudku, kterým mu byl uložen trest obecně prospěšných prací, nevedl řádný život, avšak část z uloženého trestu vykonal, pak přichází v úvahu přeměnit toliko zbytek nevykonaného trestu v nepodmíněný trest odnětí svobody. II. Druh práce a místo jejich výkonu v rámci uloženého trestu obecně prospěšných prací určuje soud nařízením výkonu tohoto trestu.

řešení. *Trestní právo*, 2006, roč. 11, č. 5., s. 4 – 12. ISSN 1211-2860.

⁷⁵ § 65 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník - znění od 05.01.2023

⁷⁶ BRUCKNEROVÁ, Eva. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-848-2. Str. 78.

⁷⁷ ŠČERBA, Filip a Bronislava COUFALOVÁ. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-131-1. Str. 147 - 148.

⁷⁸ § 65 odst. 3 a 4 zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník - znění od 05.01.2023

Odsouzený nemůže soudem stanovené podmínky výkonu tohoto trestu svévolně měnit a pokud tak učiní a vykoná práce v rozporu s rozhodnutím soudu (např. pro jiný než určený obecní úřad), nelze takto vykonané práce pokládat za výkon nařízeného trestu obecně prospěšných prací.⁷⁹

Na závěr je nutné v souvislosti s obecně prospěšnými pracemi zmínit ustanovení § 65 odst. 5 trestního zákoníku, které stanoví: „Na pachatele, kterému byl uložen trest obecně prospěšných prací, se hledí, jako by nebyl odsouzen, jakmile byl trest vykonán nebo bylo od výkonu trestu nebo jeho zbytku pravomocně upuštěno.“

4.3.2. Peněžité opatření a peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu

Peněžité opatření představuje typ majetkové sankce, která postihuje především peněžní prostředky pachatelů. Hlavním účelem a cílem peněžitého opatření je odebrání finančních prostředků získaných trestnou činností či v jejím přímém důsledku, nebo také takových prostředků, které by mohly sloužit k páčání další trestné činnosti. Peněžité opatření se ukládá mladistvým pachatelům v podstatě stejným způsobem a za stejných podmínek, jaké trestní zákoník stanoví pro ukládání peněžitého trestu dospělým pachatelům (§ 67 - § 69 trestního zákoníku). Pro mladistvé však platí jedna specifická podmínka, která spočívá v tom, že mladistvý musí být v době rozhodnutí soudu výdělečně činný, případně majetkové poměry mladistvého umožňují uložení peněžitého opatření. Oproti již zmíněnému peněžitému trestu, který se ukládá dospělým pachatelům, je výše peněžitého opatření podstatně snížena. Soud pro mládež může mladistvým pachatelům uložit peněžité opatření v rozsahu od 10 až 365 denních sazeb, přičemž výši denní sazby lze stanovit v rozmezí od 100 Kč do 5000 Kč. Celková částka peněžitého opatření se tedy může pohybovat v rozmezí od 1000 Kč do 1 825 000 Kč. Ustanovení § 68 odst. 6 trestního zákoníku však stanoví, že

⁷⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 4. 2003, sp. zn. 4 Tz 16/2003, uveřejněný pod číslem 2/2005 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestní, dostupné na www.nsoud.cz.

soud peněžitý trest (peněžitě opatření) neuloží, pokud je zřejmé, že by byl nedobytný.^{80 81}

U peněžitého opatření je snížena také výměra náhradního trestního opatření odnětí svobody, které se stanoví v případě, kdy mladistvý odmítá peněžitě opatření zaplatit nebo se záměrně vyhýbá placení tohoto opatření. Zde platí, že pokud mladistvý odmítá peněžitě opatření zaplatit nebo nezaplatí peněžitě opatření v zákonné lhůtě, soud pro mládež přemění peněžitě opatření nebo jeho zbytek v trestní opatření odnětí svobody a zároveň rozhodne o způsobu jeho výkonu. V § 27 odst. 5 zákona o soudnictví ve věcech mládeže je přitom stanoveno, že při přeměně peněžitého opatření v trestní opatření odnětí svobody se každá zcela nezaplacená částka odpovídající jedné denní sazbě počítá za jeden den odnětí svobody. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže však vymezuje ještě jeden postup. Soud pro mládež může po právní moci rozhodnutí o uložení peněžitého opatření a po vyjádření mladistvého rozhodnout o tom, že jeho zaplacení nebo nevykonaný zbytek bude nahrazen tím, že mladistvý vykoná obecně prospěšnou činnost v rámci probačního programu, nebo společensky prospěšnou činnost v rámci výchovné povinnosti.^{82 83 84}

Ustanovení § 69 odst. 3 stanoví: „Na pachatele, kterému byl uložen peněžitý trest za jiný trestný čin než zvlášť závažný zločin, se hledí, jako by nebyl odsouzen, jakmile byl trest vykonán nebo bylo od výkonu trestu nebo jeho zbytku pravomocně upuštěno.“ Toto ustanovení se vztahuje na mladistvé pachatele stejně jako na dospělé pachatele.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže upravuje jako samostatný druh trestního opatření též peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu. Toto trestní opatření lze aplikovat v případě, že je splněna alespoň jedna ze dvou podmínek stanovených v § 28 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Soud pro mládež může podmíněně odložit výkon peněžitého opatření pokud:

⁸⁰ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011. Teoretik. ISBN 978-80-87212-68-4. Str. 245 – 262.

⁸¹ § 27 zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže - znění od 01.01.2023

⁸² BRUCKNEROVÁ, Eva. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-848-2. Str. 82 – 84.

⁸³ ŠČERBA, Filip a Bronislava COUFALOVÁ. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-131-1. Str. 148 – 150.

⁸⁴ § 69 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník - znění od 05.01.2023

- vzhledem k osobě mladistvého, zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje, a k okolnostem případu má důvodně za to, že účelu trestního opatření bude dosaženo i bez jeho výkonu, nebo
- přijme záruku za nápravu mladistvého a vzhledem k výchovnému vlivu toho, kdo záruku nabídl, má důvodně za to, že účelu trestního opatření bude dosaženo i bez jeho výkonu.⁸⁵

V případě peněžitého opatření s podmíněným odkladem výkonu stanoví soud pro mládež zkušební dobu, která počíná běžet právní mocí rozsudku a činí nejdéle tři roky. Ve zkušební době peněžitého opatření s podmíněným odkladem výkonu hraje významnou roli rozhodnutí o osvědčení. Zde platí podmínka, že pokud mladistvý, kterému byl podmíněně odložen výkon peněžitého opatření, vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, vysloví soud pro mládež, že se osvědčil. V opačném případě soud pro mládež rozhodne, že se peněžitě opatření vykoná. U peněžitého opatření s podmíněným odkladem výkonu platí, že pokud bylo vysloveno, že se mladistvý, kterému byl podmíněně odložen výkon peněžitého opatření, osvědčil, anebo má-li se za to, že se osvědčil, hledí se něj, jako by nebyl odsouzen.^{86 87}

4.3.3. Domácí vězení

Trest domácího vězení (trestní opatření) představuje další alternativu k trestu odnětí svobody. Hlavním účelem tohoto trestního opatření je tedy nahrazování trestního opatření nepodmíněného odnětí svobody. Trestní opatření domácího vězení se ukládá pachatelům, kteří nesplňují některé podmínky pro uložení mírnějšího trestního opatření podmíněného odsouzení, ale zároveň vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu (provinění), osobě a poměrům pachatele, není nutné uložit trest odnětí svobody.⁸⁸

⁸⁵ ŠČERBA, Filip a Bronislava COUFALOVÁ. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-131-1. Str. 151.

⁸⁶ § 29 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže - znění od 01.01.2023

⁸⁷ § 30 odst. 1, 4 zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže - znění od 01.01.2023

⁸⁸ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2. Str. 150.

Soud pro mládež může uložit trestní opatření domácího vězení, odsuzuje-li pachatele za přečin. Domácí vězení lze uložit jako samostatné trestní opatření v případě, že vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestního opatření není třeba. Trestní opatření domácího vězení spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se po dobu výkonu tohoto trestního opatření v určeném obydlí nebo jeho části v soudem stanoveném časovém období, pokud mu v tom nebrání důležité důvody (např. poskytnutí zdravotních služeb u poskytovatele zdravotních služeb v důsledku jeho onemocnění, úrazu apod.). Trestní zákoník v ustanovení § 60 odst. 5 a 6 také stanoví, že soud může nad pachatelem na dobu výkonu trestu domácího vězení vyslovit dohled, nebo mu na dobu výkonu tohoto trestu uložit např. přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti.⁸⁹

Trest domácího vězení má původ v USA, kde se začal aplikovat již v osmdesátých letech 20. století. V Evropě se v různých podobách s tímto trestem můžeme setkat např. ve Velké Británii, Francii, Belgii, Nizozemí či Švédsku.

Výhoda domácího vězení je spatřována především v tom, že na rozdíl od trestu odnětí svobody jsou zachovány sociální vztahy a vazby pachatele. Také z finančního a ekonomického hlediska je trest domácího vězení výrazně levnější sankcí ve srovnání s nepodmíněným trestem odnětí svobody.⁹⁰

Trest domácího vězení byl zaveden do českého trestního práva od 1. 1. 2010 (nabytí účinnosti nového trestního zákoníku). Od stejné doby lze uložit domácí vězení i mladistvým pachatelům formou trestního opatření. Je důležité zmínit, že trestní opatření domácího vězení pro mladistvé může mít i negativní dopady na jejich život a další rozvoj. Toto trestní opatření zásadně omezuje navazování a rozvoj společenských vztahů, tudíž tato sankce může do jisté míry představovat výrazně větší újmu mladistvým než dospělým pachatelům. Soudy pro mládež by proto měly tuto skutečnost zohlednit při ukládání domácího vězení mladistvým a také důsledně zjišťovat, zdali je uložení domácího vězení mladistvému vhodné. Mladistvým pachatelům lze uložit trestní opatření domácího vězení maximálně na jeden rok. Toto vyplývá z ustanovení § 26 odst. 2 zákona

⁸⁹ § 60 zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník - znění od 05.01.20

⁹⁰ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011. Teoretik. ISBN 978-80-87212-68-4. Str. 308.

o soudnictví ve věcech mládeže, které snižuje horní hranici sazby domácího vězení na polovinu horní hranice stanovené trestním zákoníkem. Soud pro mládež může vedle domácího vězení uložit i vhodná výchovná opatření. Uložení domácího vězení podléhá dvěma podmínkám. První podmínka stanoví, že vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele, lze mít důvodně za to, že postačí uložení tohoto trestu, a to popřípadě i vedle jiného trestu. Druhou podmínkou je, že k jeho uložení je nutný souhlas pachatele. To znamená, že pachatel musí písemně slíbit, že se bude po stanovenou dobu zdržovat v obydlí na určené adrese a že poskytne potřebnou součinnost při kontrole domácího vězení. Co se týče samotné kontroly domácího vězení, působnost k provádění kontroly výkonu domácího vězení je svěřena Probační a mediační službě České republiky, a to na základě § 334b trestního zákoníku. Probační a mediační služba ČR může výkon domácího vězení kontrolovat buď prostřednictvím elektronického kontrolního systému (elektronický monitoring), který umožňuje zjišťovat pohyb odsouzeného, nebo prostřednictvím namátkových kontrol prováděných probačními úředníky (v tomto případě probačnímu úředníkovi musí být umožněn vstup do místa výkonu domácího vězení).⁹¹

Trestní zákoník v ustanovení § 61 upravuje problematiku náhradního trestu odnětí svobody, který se uplatní v případě, že se pachatel záměrně vyhýbá nástupu do výkonu trestu domácího vězení, maří výkon domácího vězení nebo jiným způsobem porušuje stanovené podmínky tohoto trestu. Ve vztahu k mladistvým pachatelům je tato problematika upravena v § 26 odst. 2 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Pokud tedy soud pro mládež ukládá trestní opatření domácího vězení, stanoví pro výše uvedené případy náhradní trestní opatření odnětí svobody až na šest měsíců, přičemž však platí, že náhradní trestní opatření odnětí svobody nesmí přesahovat horní hranici trestní sazby snížené podle § 31 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Soud pro mládež může také vzhledem k okolnostem případu a osobě mladistvého odsouzeného výjimečně ponechat trestní opatření domácího vězení v platnosti (za současného doplnění přiměřených omezení nebo povinností, stanovení dohledu či prodloužení doby

⁹¹ ŠČERBA, Filip a Bronislava COUFALOVÁ. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-131-1. Str. 154 – 158.

výkonu domácího vězení až o šest měsíců, přičemž celková délka trestního opatření domácího vězení nesmí převyšovat jeden rok).^{92 93}

V souvislosti s právní úpravou a využíváním trestního opatření domácího vězení je vhodné zmínit i některé problémy. První problém souvisí s tím, že výkon trestního opatření domácího vězení se bezprostředně nedotýká pouze pachatele, ale i dalších osob. Jak již bylo zmíněno, domácí vězení lze uložit pouze se souhlasem pachatele. Tímto způsobem však není řešen případný konflikt s ochranou domovní svobody jiných osob, které bydlí ve stejném obydlí (zpravidla rodinných příslušníků). Tento problém se u mladistvých pachatelů projevuje velmi často, protože ve většině případů nedisponují vlastním obydlím a žijí společně se svými rodiči. V zájmu hladkého průběhu výkonu domácího vězení by proto bylo vhodné uvažovat o tom, že uložení tohoto trestního opatření by bylo podmíněno nejen písemným slibem odsouzeného, ale i souhlasem spolubydlících osob. Taková podmínka by však vyžadovala změnu stávající právní úpravy. Tato změna právní úpravy by *de lege ferenda* mohla řešit případný konflikt s právem na ochranu soukromí a domovní svobody u osob obývajících stejné obydlí jako mladiství odsouzený k trestnímu opatření domácího vězení. Druhý problém souvisí s kontrolou výkonu domácího vězení. Kompetence k provádění kontrol výkonu domácího vězení náleží Probační a mediační službě ČR, která může tuto činnost vykonávat dvěma způsoby. Buď prostřednictvím elektronického kontrolního systému (elektronický monitoring), nebo prostřednictvím namátkových kontrol prováděných probačním úředníkem. Kontrola domácího vězení prováděná elektronickým monitoringem může zajišťovat efektivitu tohoto trestního opatření mnohonásobně účinnějším způsobem než namátkové kontroly prováděné probačními úředníky. Elektronický monitoring totiž umožňuje přítomnost odsouzeného v daném obydlí monitorovat nepřetržitě. Na druhou stranu personální možnosti Probační a mediační služby ČR jsou i v současné době pořád limitované. Elektronický monitoring se v současné době v ČR bohužel nepoužívá, protože vláda zatím není schopna zajistit stabilní a trvalý nákup či pronájem zařízení k provádění tohoto způsobu kontroly. Z tohoto důvodu musí být kontrola výkonu domácího vězení prováděna namátkovými kontrolami ze strany

⁹² § 61 zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník - znění od 05.01.2023

⁹³ § 26 odst. 2 zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže - znění od 01.01.2023

probačních úředníků. Absence zařízení pro el. monitoring a provádění kontrol pouze prostřednictvím namátkových kontrol probačních úředníků je hlavním důvodem, proč je domácí vězení v praxi využíváno jen ve zcela minimální míře. Domácí vězení se může stát plnohodnotnou sankcí pouze se zajištěním elektronického monitoringu.^{94 95 96}

4.3.4. Podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem

Podmíněné odsouzení (odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu) představuje jednu z klasických alternativ k trestu odnětí svobody. Podstata podmíněného odsouzení spočívá v tom, že výkon trestu odnětí svobody je odložen na tzv. zkušební dobu. To znamená, že soud sice uloží trest odnětí svobody, ale v tomto případě nepřistoupí k jeho okamžitému výkonu. Ve zkušební době musí odsouzený vést řádný život a dodržovat stanovené povinnosti či omezení. Podmíněné odsouzení na pachatele působí zejména výchovným způsobem a výkon trestu odnětí svobody v tomto případě představuje určitou formu pohružky. Uložený trest odnětí svobody zastává funkci výstrahy pro odsouzeného, jaké následky by mělo porušení jeho povinností během zkušební doby. Pokud podmíněně odsouzený respektuje tuto výstrahu, vede spořádaný život a dodrží všechny stanovené podmínky, trest odnětí svobody není nikdy vykonán. Dochází tedy k podmíněnému prominutí trestu odnětí svobody.⁹⁷

Co se týče povinností, omezení a podmínek podmíněného odsouzení, soud může podmíněně odsouzenému uložit např. přiměřená omezení a přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4 trestního zákoníku, směřující k tomu, aby vedl řádný život. Kromě přiměřených omezení a přiměřených povinností mu soud

⁹⁴ ŠČERBA, Filip a Bronislava COUFALOVÁ. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-131-1. Str. 154 – 158.

⁹⁵ *Irozhlas.cz* (2021). *Probační služba přestala využívat elektronický monitoring. Prozatím ho nahradí námtkové kontroly*. [online]. Internetový zpravodajský server Českého rozhlasu, irozhlas.cz (2021), Praha: 2. prosince 2021 15:05. [cit. 5. 3. 2023]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/probacni-a-mediacni-sluzba-elektronicky-monitoring-naramky-vezeni-vazba_2112021505_kth

⁹⁶ *Justice.cz* (2021). *Ukončení elektronického monitoringu*. [online]. Justice.cz (2021), 6. prosince 2021. [cit. 5. 3. 2023]. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/ukonceni-elektronickeho-monitoringu/>

⁹⁷ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011. Teoretik. ISBN 978-80-87212-68-4. Str. 210 – 227.

zpravidla též uloží, aby podle svých sil nahradil škodu nebo odčinil nemajetkovou újmu, kterou trestným činem způsobil, nebo aby vydal bezdůvodné obohacení získané trestným činem. Dále může soud při podmíněném odsouzení pachatelů uložit, aby se ve stanovené části zkušební doby, navazující na počátek zkušební doby, zdržoval ve stanoveném časovém období v určeném obydlí nebo jeho části. U mladistvých pachatelů však platí, že celková doba trvání pobytu mladistvého v určeném obydlí nebo jeho části nesmí přesáhnout šest měsíců, a to i v případě stanovení delší zkušební doby. U mladistvých pachatelů může soud pro mládež také vedle přiměřených omezení a přiměřených povinností uložit i některá z výchovných opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže.^{98 99}

Podstata podmíněného odsouzení s dohledem je obdobná jako u prostého podmíněného odsouzení. Při uložení podmíněného odsouzení s dohledem se výkon trestu odnětí svobody rovněž odkládá na zkušební dobu, avšak v této zkušební době podléhá pachatel navíc i dohledu probačního úředníka. Pachatel tedy musí dodržovat i stanovené povinnosti a omezení vyplývající z dohledu. Podmíněné odsouzení s dohledem je určeno především pachatelům, jejichž osobnost je výrazně narušena a jejichž chování je nutné ve zkušební době intenzivněji kontrolovat a pozitivně ovlivňovat. Soud by proto měl přistoupit k uložení podmíněného odsouzení s dohledem v případě, kdy má za to, že je potřeba chování pachatele intenzivněji kontrolovat a sledovat a poskytnout mu potřebnou pomoc a vhodnou péči.¹⁰⁰

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže vymezuje ve výčtu trestních opatření podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem jako samostatné druhy trestních opatření (§ 24 odst. 1 písm. j) a k) zákona o soudnictví ve věcech mládeže). Soud pro mládež může o uložení podmíněného odsouzení a podmíněného odsouzení s dohledem u mladistvých pachatelů rozhodnout za stejných podmínek, jaké stanoví trestní zákoník ve vztahu k dospělým pachatelům (v § 81 - § 87 trestního zákoníku). To znamená, že soud pro mládež může podmíněně odložit výkon trestního opatření odnětí svobody, jehož výměra

⁹⁸ § 82 zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník - znění od 05.01.2023

⁹⁹ § 33 odst. 2 zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže - znění od 01.01.2023

¹⁰⁰ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011. Teoretik. ISBN 978-80-87212-68-4. Str. 210 – 227.

v daném konkrétním případě nepřevyšuje tři roky, pokud vzhledem k osobě a poměrům mladistvého s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije, a k okolnostem případu lze mít důvodně za to, že k ovlivnění mladistvého, aby vedl řádný život, není zapotřebí bezprostředního výkonu odnětí svobody. U mladistvých pachatelů je specifické to, že zkušební doba podmíněného odsouzení a podmíněného odsouzení s dohledem může být stanovena v rozsahu od jednoho roku do tří let. Maximální délka zkušební doby je tedy o dva roky kratší než u dospělých pachatelů. Je také důležité zmínit, že soud pro mládež má možnost ponechat podmíněné odsouzení mladistvého v platnosti i přesto, že odsouzený mladistvý zavinil příčinu k nařízení výkonu trestního opatření odnětí svobody. V souvislosti s omezením maximální délky zkušební doby je nutné zmínit skutečnost, že podíl těch podmíněně odsouzených mladistvých, kteří se ve zkušební době neosvědčili, je výrazně menší než podíl těch podmíněně odsouzených mladistvých, kteří spáchali novou trestnou činnost po uplynutí zkušební doby. To znamená, že vědomí mladistvého o probíhající zkušební době ho může výrazně účinněji motivovat k vedení řádného života než hrozba nového postihu v případě spáchání další trestné činnosti po uplynutí zkušební doby. Zdá se tedy, že se lze zcela oprávněně domnívat, že omezování maximální délky zkušební doby podmíněného odsouzení u mladistvých není příliš účelné. Možnost stanovit zkušební dobu v takové délce, jak to umožňuje trestní zákoník, by tak *de lege ferenda* mohla být jedním z nástrojů, který by snížil vysokou míru recidivy mladistvých. Požadavek, aby podmíněně odsouzený vedl ve zkušební době řádný život nepředstavuje žádné zásadní omezení, a není proto nutný důvod k tomu, aby u mladistvých bylo jeho trvání ještě dále zmírňováno. Z těchto důvodů lze *de lege ferenda* skutečně doporučit změnu právní úpravy podmíněného odsouzení mladistvých, která by spočívala v možnosti stanovení zkušební doby delší než tři roky, kupř. maximálně pět let.¹⁰¹

Pokud mladistvý odsouzený splní všechny podmínky podmíněného odsouzení či podmíněného odsouzení s dohledem, soud pro mládež vysloví, že se osvědčil. To znamená, že výkon nepodmíněného odsouzení nařízen nebude a dojde k fikci neodsouzení, takže na mladistvého se bude hledět, jako by nebyl

¹⁰¹ ŠČERBA, Filip a Bronislava COUFALOVÁ. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-131-1. Str. 158 – 162.

nikdy odsouzen. Na mladistvého pachatele se hledí, jako by nebyl nikdy odsouzen i tehdy, má-li se za to, že se osvědčil. V případě, že se mladistvý odsouzený neosvědčí, rozhodne soud pro mládež, a to popřípadě již během zkušební doby, že se trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody vykoná. Soud pro mládež může vzhledem k okolnostem případu a osobě mladistvého odsouzeného výjimečně ponechat podmíněné odsouzení či podmíněné odsouzení s dohledem v platnosti, i když mladistvý odsouzený zavinil příčinu k nařízení výkonu trestního opatření nepodmíněného odnětí svobody. Při ponechání podmíněného odsouzení či podmíněného odsouzení s dohledem v platnosti, může soud pro mládež zároveň stanovit nad mladistvým odsouzeným dohled (pokud již nebyl uložen), přiměřeně prodloužit zkušební dobu (ne však o více než dvě léta, přičemž nesmí překročit horní hranici zkušební doby v trvání pěti let), uložit další výchovné opatření uvedené v § 15 až 20 zákona o soudnictví ve věcech mládeže směřující k tomu, aby vedl řádný život, nebo stanovit, aby se mladistvý zdržoval v určeném obydlí nebo jeho části.^{102 103 104 105}

4.3.5. Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty

Spolu s peněžitým trestním opatřením je propadnutí věci dalším typickým „majetkovým“ trestním opatřením. Hlavní účel tohoto opatření je spatřován v odstraňování věcí, které by potenciálně mohly sloužit k páčání další trestné činnosti. Cílem je tedy odstranit věc z dosahu pachatele, případně i dalších osob, a ztížit tak pro pachatele podmínky k páčání další trestné činnosti a odejmout mu i samotný prospěch z trestného činu.¹⁰⁶

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže nestanovuje žádné odchylky pro ukládání tohoto trestního opatření. Jeho ukládání je upraveno v ustanovení § 70 až 72 trestního zákoníku. Soud může uložit propadnutí věci, jen jde-li o věc ve vlastnictví pachatele. Dále platí, že soud uloží trest propadnutí věci, která je

¹⁰² BRUCKNEROVÁ, Eva. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-848-2. Str. 98.

¹⁰³ § 33 zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže - znění od 01.01.2023

¹⁰⁴ § 83 zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník - znění od 05.01.2023

¹⁰⁵ § 86 zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník - znění od 05.01.2023

¹⁰⁶ SOTOLÁŘ, Alexander, Pavel ŠÁMAL a František PÚRY. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C.H. Beck, 2000. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-7179-350-7. Str. 351

bezprostředním výnosem z trestné činnosti (pachatel věc získal trestným činem či jako odměnu za něj). Soud může uložit trest propadnutí věci, která byla ke spáchání trestného činu použita nebo která byla ke spáchání takového trestného činu určena, dále také věc kterou pachatel nabyl za věc získanou trestným činem (nebo jako odměnu za něj), pokud hodnota takové věci není vzhledem k hodnotě nabyté věci zanedbatelná. Samostatný trest propadnutí věci může soud uložit jen v případě, že trestní zákon uložení tohoto trestu dovoluje a vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba. Propadá věc připadá vždy státu. Je důležité zmínit, že před nabytím právní moci rozsudku o propadnutí věci platí zákaz jakéhokoliv nakládání či dispozice, které by mohly nějakým způsobem zmařit trest propadnutí věci. Pokud tedy pachatel před uložení trestu propadnutí věci její propadnutí zmaří, může mu soud uložit propadnutí náhradní hodnoty. A to do výše, která odpovídá hodnotě takové věci. Pokud je věc znehodnocena, odstraněna či učiněna nepoužitelnou, soud může uložit vedle trestu propadnutí věci i trest propadnutí náhradní hodnoty.^{107 108}

4.3.6. Zákaz činnosti

Trestní opatření zákazu činnosti spočívá v tom, že při výkonu tohoto trestního opatření je odsouzenému zakázáno vykonávat určité povolání, zaměstnání, funkci nebo takovou činnost, k níž je třeba zvláštního povolení, nebo jejíž výkon je upraven zvláštním právním předpisem a při jejímž výkonu se dopustil trestné činnosti nebo která jeho trestnou činnost umožnila či usnadnila. Trest zákazu činnosti je možné uložit jako samostatný trest jen tehdy, pokud to trestní zákon ve zvláštní části dovoluje, a vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba. I v tomto případě platí, že po vykonání trestu zákazu činnosti se na pachatele hledí, jakoby nebyl nikdy odsouzen.¹⁰⁹

¹⁰⁷ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4. Str. 266 – 267.

¹⁰⁸ § 70, § 71, § 72 zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník - znění od 05.01.2023

¹⁰⁹ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4. Str. 267.

U mladistvých je specifické to, že trestní opatření zákazu činnosti nelze uložit v případě, kdy by takový zákaz činnosti představoval překážku přípravy na budoucí povolání mladistvého. Soud pro mládež má vždy povinnost takovou skutečnost zjistit. Jako příklad lze uvést nemožnost uložení trestního opatření zákazu činnosti řízení motorových vozidel u studenta automechaniky nebo opraváře motorových vozidel. Co se týká výměry, soud pro mládež může mladistvému uložit trestní opatření zákazu činnosti na dobu v rozmezí jednoho roku až pěti let. Dověšení věku 18 let nemá na toto opatření žádný vliv, protože jeho výkon plynule navazuje. Vedle trestního opatření zákazu činnosti je možné uložit i vhodná výchovná opatření.¹¹⁰

Zákaz činnosti se nejčastěji využívá při sankcionování trestné činnosti související s řízením motorových vozidel, tudíž je tedy nejčastěji ukládán ve formě zákazu řídit motorová vozidla. Jedná se o činnost, kterou mohou mladiství vykonávat jen ve velmi omezeném rozsahu. Zde je nutné podotknout, že trestním opatřením zákazu činnosti lze zakázat i výkon takových činností, ke kterým pachatel v době ukládání takových opatření nemá příslušné oprávnění (např. mladiství, kteří spáchali provinění v souvislosti s řízením motorového vozidla, byť nebyli držiteli řidičského oprávnění).¹¹¹

4.3.7. Vyhoštění

V trestním zákoníku je trest vyhoštění upraven v § 80. Ve vztahu k mladistvým pachatelům je trestní opatření vyhoštění upraveno v § 26 odst. 5 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Vyhoštění z území České republiky může soud uložit pouze pachateli, který není občanem České republiky. Vyhoštění je možné uložit jako samostatné trestné opatření nebo i vedle jiného opatření, vyžaduje-li to bezpečnost osob a majetku, nebo jiný obecný zájem.^{112 113}

¹¹⁰ BRUCKNEROVÁ, Eva. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-848-2. Str. 79.

¹¹¹ ŠČERBA, Filip a Bronislava COUFALOVÁ. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-131-1. Str. 153 – 154.

¹¹² SOTOLÁŘ, Alexander, Pavel ŠÁMAL a František PÚRY. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C.H. Beck, 2000. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-7179-350-7. Str. 362.

¹¹³ § 80 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník - znění od 05.01.2023

Vyhoštěním se rozumí odnětí práva pobývat na území České republiky a jeho současné přemístění na území jiného státu. Toto trestní opatření představuje zásadní zásah do práva jednotlivce určeného čl. 14 Listiny základních práv a svobod. Z tohoto důvodu je toto opatření u mladistvých do jisté míry omezeno. Trestní opatření vyhoštění není možné uložit v případě, kdy by byl mladistvý vydán nebezpečí zpustnutí. Soud pro mládež musí též přihlížet i k osobním a rodinným poměrům mladistvých pachatelů. U mladistvých, kteří jsou občany Evropské unie, musí být splněna podmínka, že neuložením tohoto trestního opatření by byla vážně ohrožena bezpečnost státu nebo obecný zájem, nebo že vyhoštění je v nejlepším zájmu mladistvého. Je důležité také zmínit, že existují případy, kdy nelze mladistvému uložit trestní opatření vyhoštění. Takový případ nastává například v situaci, kdy je mladistvý neznámé státní příslušnosti nebo pokud mu byl udělen azyl či postavení uprchlíka. Dále také v případě, že má mladistvý pachatel na území České republiky povolen trvalý pobyt, má zde pevné sociální zázemí a uložení trestního opatření vyhoštění by bylo v rozporu se zájmem na spojování rodin. Je třeba uvést, že trestní zákoník v ustanovení § 80 odst. 3 vymezuje i mnoho dalších případů, kdy soud trest vyhoštění neuloží.^{114 115}

116

Vyhoštění lze uložit i v případě, že se pachatel v době vyhlášení rozsudku nachází mimo území České republiky. V takovém případě je hlavním účelem tohoto opatření zabránit/znemožnit pachateli opětovný vstup na území České republiky. Trestní opatření vyhoštění může soud pro mládež uložit mladistvým pachatelům ve výměře od jednoho roku do pěti let.¹¹⁷

4.3.8. Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce

Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce je relativně nově zavedeným alternativním trestním opatřením (od 1.1. 2010). Toto trestní

¹¹⁴ BRUCKNEROVÁ, Eva. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-848-2. Str. 80.

¹¹⁵ § 26 odst. 5 zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže - znění od 01.01.2023

¹¹⁶ § 80 odst. 3 zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník - znění od 05.01.2023

¹¹⁷ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4. Str. 270, 324.

opatření je primárně určeno pro problémové sportovní fanoušky a pachatele trestné činnosti, kteří se dopouštějí trestné činnosti v souvislosti s pořádáním některých konkrétních sportovních, kulturních a jiných společenských akcí. Zavedení tohoto alternativního trestního opatření bylo reakcí společnosti na poptávku veřejnosti, týkající se zejména diváckého násilí na sportovních utkáních. Hlavním cílem a smyslem tohoto opatření je zabránit odsouzeným v páčání další trestné činnosti tím, že jim bude znemožněn přístup na daný typ společenské akce.¹¹⁸

Podmínky pro uložení tohoto trestního opatření mladistvým jsou stejné jako podmínky uvedené v trestním zákoníku (§ 76 odst. 1). Musí se tedy jednat o úmyslný trestný čin a mladistvý se provinění musí dopustit v souvislosti s návštěvou takové akce. Opět platí, že soud pro mládež může vedle tohoto trestního opatření uložit i vhodná výchovná opatření. Maximální výměra pro mladistvé je omezena na 5 let. Výkon tohoto trestního opatření je zajišťován soudem pro mládež prostřednictvím Probační a mediační služby (PMS). Při výkonu hraje důležitou roli úředník PMS, ke kterému se mladistvý na výzvu musí dostavit. Úředník PMS sestaví s mladistvým konkrétní probační plán a při kontrole dodržování tohoto opatření může spolupracovat i s Policií ČR.¹¹⁹

Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce může soud pro mládež uložit jako samostatné trestní opatření v případě, že vzhledem k povaze a závažnosti přečinu, osobě a poměrům mladistvého není třeba uložení jiného opatření.¹²⁰

4.3.9. Zákaz držení a chovu zvířat

Zákaz držení a chovu zvířat představuje nový druh trestu (trestního opatření), který byl zaveden novelou č. 114/2020 Sb. (Zákon č. 114/2020 Sb.,

¹¹⁸ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2. Str. 160 – 161.

¹¹⁹ BRUCKNEROVÁ, Eva. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-848-2. Str. 80.

¹²⁰ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4. Str. 269.

kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony).

Zákaz držení a chovu zvířat je trestní opatření, které je určeno pro pachatele, kteří se dopustili trestného činu (provinění) v souvislosti s držením, chovem nebo péčí o zvíře. Hlavní smysl tohoto trestního opatření spočívá v tom, že odsouzenému pachateli se po dobu výkonu tohoto opatření zakazuje držení, chov a péče o zvíře. Zákaz držení a chovu zvířat může soud uložit jako samostatné trestní opatření jen tehdy, není-li vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu (provinění) a osobě a poměrům pachatele třeba uložení jiného opatření. Po vykonání tohoto trestního opatření se na pachatele hledí, jako by nebyl nikdy odsouzen.¹²¹

Horní hranice sazby tohoto trestního opatření u mladistvých nesmí přesahovat 5 let. Zde také platí, že soud pro mládež může vedle tohoto trestního opatření uložit i vhodná výchovná opatření. V ustanovení § 26 odst. 3 zákona o soudnictví ve věcech mládeže je v souvislosti s tímto trestním opatřením dále stanoveno, že zákaz držení a chovu zvířat může soud pro mládež mladistvému uložit, není-li to na překážku přípravě na jeho povolání.¹²²

¹²¹ § 74a, § 74b zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník - znění od 05.01.2023

¹²² § 26 odst. 3 zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže - znění od 01.01.2023

5. Empirická část práce

Empirická část bakalářské práce obsahově i tematicky navazuje na předchozí teoretickou část. Základem této části práce je kvalitativní výzkumné šetření zaměřené na zjištění názoru osoby, která byla v mladistvém věku odsouzena za spáchání provinění a následně jí byl uložen jeden nebo více druhů alternativních opatření. Výzkumné šetření je primárně zaměřeno na zjištění názoru této osoby na problematiku alternativních opatření využívaných při sankcionování mladistvých pachatelů. V úvodu empirické části práce je důležité popsat metodologii výzkumného šetření (vymezení stanoveného cíle a popis zvolených výzkumných metod). Dále následuje část věnovaná interpretaci výzkumného šetření. Tato část je zaměřena na samotný rozhovor z výše zmíněnou osobou. A v neposlední řadě následuje část zaměřená na vyhodnocení výzkumného šetření.

5.1. Metodologie výzkumného šetření

Pro empirickou část bakalářské práce byla zvolena kvalitativní forma výzkumu. Výhodou kvalitativního výzkumu je, že pomáhá formulovat hlubší porozumění vybranému jevu. Kvalitativní výzkum je zaměřen a orientován především na popis, objevování a zjišťování jevů, a má explanační (zjišťovací) a deskriptivní (popisný) charakter.¹²³

Pro výzkumné šetření byly zvoleny dvě kvalitativní metody výzkumu – případová studie a výzkumný rozhovor.

Cíl výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření je získat a vyhodnotit názor osoby, která byla v mladistvém věku odsouzena za spáchání provinění a následně jí byl uložen jeden nebo více druhů alternativních opatření. Konkrétně bude zjišťován

¹²³ KNECHTOVÁ, Zdeňka; POKORNÁ, Andrea; PEŠÁKOVÁ, Edita; DOLANOVÁ, Dana. *Kvalitativní výzkum* [online]. [cit. 1. 2. 2023]. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/lf/js19/metodika_zp/web/pages/06-kvalitativni.html

a vyhodnocován názor této osoby na problematiku alternativních opatření využívaných při sankcionování mladistvých pachatelů. Dále bude také zjišťováno, jak tato osoba vnímá a hodnotí spolupráci s pracovníky institucí zabývajících se ukládáním a výkonem alternativních opatření. A v neposlední řadě je cílem výzkumného šetření zjistit, zdali může uložení a výkon alternativního opatření pozitivně ovlivnit život mladistvého pachatele, a tím snížit riziko recidivy u mladistvého. V rámci výzkumného šetření byly stanoveny následující tři cíle:

Cíl 1: Zjistit názor na problematiku alternativních opatření využívaných při sankcionování mladistvých pachatelů od osoby, která byla v mladistvém věku odsouzena za spáchání provinění a následně jí byl uložen jeden nebo více druhů alt. opatření.

Cíl 2: Zjistit, jakým způsobem tato osoba vnímá a hodnotí součinnost s pracovníky institucí zabývajících se ukládáním a výkonem alternativních opatření.

Cíl 3: Zjistit, zdali uložení a výkon alternativního opatření může pozitivně ovlivnit život mladistvého pachatele, snížit u něho riziko recidivy a napomoci mu k vedení spořádaného života.

Zvolené výzkumné metody

Pro provedení výzkumného šetření byly zvoleny dvě kvalitativní metody výzkumu. Pro účely bakalářské práce byla použita metoda případové studie a metoda výzkumného rozhovoru.

Případová studie představuje jednu z nejčastěji používaných kvalitativních metod. Obvykle je charakterizována jako detailní studium jednoho nebo několika málo případů za účelem aplikace získaných znalostí k pochopení podobných případů. Z tohoto důvodu se od jednoho či několika málo případů získává velké množství dat a informací.¹²⁴

Pro výzkumné šetření byl zvolen jeden specifický typ případové studie, a to osobní případová studie. Tento typ případové studie se zaměřuje na podrobné zkoumání určitého aspektu u jedné osoby. Osobní případová studie se zabývá minulostí, kontextovými faktory a postoji, které předcházely zkoumané události.

¹²⁴ URBANOVSKÁ, Jana. *Jednopřípadová studie* [online]. [cit. 2. 2. 2023]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/fss/jaro2013/MVZ453/um/Jednopripadova_studie_Urbanovska.pdf

Pozornost je věnována možným faktorům, zkušenostem, procesům, příčinám a determinantům souvisejícím s touto událostí.¹²⁵

Jako druhá metoda byla použita metoda výzkumného rozhovoru (interview). Rozhovor (interview) je jednou z nejčastěji používaných metod při získávání a sběru informací ve výzkumu. Tato výzkumná metoda spočívá v přímé interakci mezi výzkumníkem (tazatel) a respondentem (dotazovaný), při které dochází ke zjišťování informací souvisejících s předmětem výzkumu. Stejně jako jiné výzkumné metody má i rozhovor své kladné stránky a záporné stránky (pozitiva a negativa). Výhodou výzkumného rozhovoru je, že lze pomocí něj zjistit názory, postoje, stanoviska a subjektivní vidění problému respondenta. Avšak na druhou stranu mohou být získané údaje ze strany respondenta subjektivně zkresleny, a to záměrně či nezáměrně.¹²⁶

Pro účely této práce byl rozhovor veden jako polostandardizovaný (polostrukturovaný). To znamená, že předem připravené otevřené otázky byly kladeny v předem připraveném pořadí. Polostandardizovaný rozhovor také umožňuje klást jakékoli doplňující otázky, které mohou pomoci objasnit či upřesnit jednotlivé otázky nebo témata. Výzkumným rozhovorem byla zjišťována tvrdá data (jasně definovaná, např. věk) a měkká data (vyjadřující názory a postoje). Respondentovi bylo položeno celkem devět otázek souvisejících s předmětem výzkumu (obsahově a tematicky). Na konci rozhovoru dostal respondent prostor pro vlastní vyjádření k dané problematice.

Výběr respondenta (subjekt výzkumu)

Jak již bylo zmíněno, do výzkumného šetření byla jako respondent vybrána osoba (muž), která byla v minulosti odsouzena za spáchání provinění (jako mladistvý). Této osobě byl následně uložen jeden nebo více druhů alternativních opatření. V souvislosti s předmětem výzkumu byla tato osoba vybrána jako vhodný respondent, protože má s touto problematikou osobní zkušenost. Respondent byl tedy vybrán metodou účelového výběru.

¹²⁵ Zcu.cz: *Případová studie Case study – Portál ZČU* [online]. [cit. 2. 2. 2023]. Dostupné z: <https://portal.zcu.cz/CoursewarePortlets2/DownloadDokumentu?id=57080>

¹²⁶ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2. Str. 173 – 174.

Realizace výzkumného šetření

Výzkumný rozhovor s respondentem proběhl dne 4. února 2023. Celý průběh rozhovoru byl nahráván pomocí záznamového zařízení (se souhlasem respondenta). Během rozhovoru byly výzkumníkem zaznamenávány také i písemné poznámky. Veškeré získané informace a údaje jsou interpretovány v následující části práce.

5.2. Interpretace výzkumného šetření

Tato část práce se věnuje samotné interpretaci výzkumného šetření (interpretace výzkumného rozhovoru).

Výzkumná otázka č. 1 (Kolik je Vám let a v jakém věku jste byl odsouzen za spáchání provinění?)

První otázka byla zaměřena na zjištění informací o věku. Respondent uvedl, že je mu nyní devatenáct let a za spáchání provinění byl odsouzen v patnácti letech. Od doby uložení a výkonu alternativního/alternativních opatření již uplynulo několik let. Z hlediska účelu výzkumného šetření je tedy již možné zpozorovat a zaznamenat určité změny či posun v osobním životě respondenta.

Výzkumná otázka č. 2 (Za spáchání jakého provinění jste byl odsouzen?)

U druhé otázky respondent uvedl, že byl odsouzen za spáchání těžkého ublížení na zdraví. Vzhledem k tehdejšímu věku respondenta se tedy jednalo o velice závažné provinění.

Výzkumná otázka č. 3 (Jaké jsou podle Vás hlavní důvody a příčiny, které vedly ke spáchání Vašeho provinění?)

Tato otázka byla zaměřena na zjištění hlavních důvodů a příčin, které vedly respondenta ke spáchání provinění. Respondent uvedl, že za hlavní důvod a příčinu spáchání provinění považuje negativní vliv vrstevníků. „*V minulosti jsem se často stýkal s problémovými přáteli, kteří na mě měli špatný vliv. V partě jsme*

se mnohdy dopouštěli protiprávních jednání, chovali se agresivně a nevhodně.“ Respondent také dodal, že v době spáchání provinění byla hlavním motivem k napadení poškozeného provokace a urážení právě ze strany poškozeného.

Výzkumná otázka č. 4 (Jaké/jaká alternativní opatření Vám bylo/byla uložena?)

Na otázku č. 4 respondent odpověděl, že mu byla uložena dvě výchovná opatření (dohled probačního úředníka a probační program) a jedno trestní opatření (obecně prospěšné práce). Jedná se o druhy alternativních opatření, která jsou v praxi mladistvým pachatelům často ukládána vedle sebe. Respondent dále uvedl, že v případě probačního programu se jednalo o resocializační program PMS, který zahrnoval 17 skupinových, 5 individuálních a 5 rodinných setkání, tj. 44 hodin s odbornými lektory PMS. Trestní opatření obecně prospěšných prací vykonával respondent v rozsahu sedmdesáti hodin. Respondent také zmínil, že docházel na pravidelně domluvená setkání s kurátorem pro děti a mládež (OSPOD).

Výzkumná otázka č. 5 (Jaký je Váš názor na využívání alternativních opatření při sankcionování mladistvých pachatelů?)

V rámci další otázky byl zjišťován názor respondenta na problematiku využívání alternativních opatření při sankcionování mladistvých pachatelů. K této otázce respondent uvedl, že má jistě velmi kladný názor na využívání alternativních opatření u mladistvých pachatelů. *„Myslím si, že alternativní opatření jsou určitě vhodnější formou potrestání pro mladistvé než odnětí svobody.“* Respondent dále dodal, že hlavní výhodou alternativních opatření spatřuje v tom, že mladiství pachatelé nepřicházejí o kontakt s rodinou, blízkými a přáteli (zůstávají tedy ve svém přirozeném sociálním prostředí). Respondent rovněž uvedl, že alternativní opatření jsou podle jeho názoru poměrně účinným prostředkem k sankcionování mladistvých pachatelů, byl by však pro jejich zpřísnění, protože alternativní opatření jsou dle jeho názoru pro některé nepřizpůsobivé mladistvé příliš mírná a ochranná.

Výzkumná otázka č. 6 (Jak hodnotíte průběh trestního řízení a průběh výkonu alternativního/alternativních opatření?)

Na tuto otázku respondent odpověděl tak, že průběh trestního řízení i průběh výkonu alternativních opatření hodnotí velice pozitivně. Respondent uvedl, že obzvláště kladně hodnotí průběh soudního řízení, neboť pracovníci soudu pro mládež (zejména soudce) byli velmi profesionální a přátelští. *„Soudce a pracovníci soudu pro mládež se ke mně chovali velmi mile, viděli, že je to pro mě stresující situace a pomohli mi tím, že se snažili situaci odlehčit přátelskou atmosférou.“* Respondent dále dodal, že výkon všech uložených alternativních opatření proběhl též bez komplikací. Respondent nejlépe hodnotí výkon výchovného opatření probačního programu, protože toto alternativní opatření považuje za velice naučné, účelné a přínosné.

Výzkumná otázka č. 7 (Jakým způsobem vnímáte a hodnotíte spolupráci s pracovníky institucí, které se zabývají ukládáním a výkonem alternativních opatření?)

Účelem otázky č. 7 bylo zjistit, jak respondent vnímá a hodnotí spolupráci s pracovníky institucí zabývajících se ukládáním a výkonem alternativních opatření. K této otázce respondent uvedl, že byl nadmíru spokojen se spoluprací se všemi zaměstnanci a pracovníky těchto institucí. Velmi kladně hodnotí respondent zejména spolupráci s pracovníky soudu pro mládež a spolupráci s úředníky a lektory Probační a mediační služby (probační úředníci). Respondent dále zmínil, že pracovníci těchto institucí byli vždy profesionální, vstřícní a nestranní. *„Pamatuji si, že pracovníci těchto institucí na mě byli vždy hodní, milí a vždy se mi snažili co nejvíce a nejlépe pomoci.“* Respondent také dodal, že pozitivně hodnotí i přístup a spolupráci s policisty, kteří měli na starosti dohled (dozor) při výkonu trestního opatření obecně prospěšných prací.

Výzkumná otázka č. 8 (Zaznamenal jste nějaké negativní aspekty výkonu alt. opatření?)

Otázka č. 8 byla zaměřena na zjištění případných negativních aspektů výkonu alt. opatření. Respondent odpověděl, že hlavní negativum výkonu alternativních opatření zaznamenal při vykonávání výchovného opatření probačního programu. Respondent uvedl, že se na skupinových setkáních setkal s mnoha dalšími mladistvými pachateli, kteří nebyli příliš ochotni spolupracovat

a neprojevovali žádný zájem o nápravu. Kontakt s takovými jedinci by podle respondenta mohl mít negativní vliv na ostatní mladistvé účastníky probačního programu. Dále respondent dodal, že v době, kdy vykonával jednotlivá uložená alternativní opatření, neměl čas na sportovní a volnočasové aktivity, což rovněž považuje za negativní aspekt výkonu alternativních opatření. Kromě těchto dvou však respondent žádné další negativní aspekty nezaznamenal.

Výzkumná otázka č. 9 (Jakým způsobem ovlivnilo uložení a výkon alternativního/alternativních opatření Váš osobní život?)

Účelem poslední otázky bylo zjistit, zda uložení a výkon alternativních opatření nějakým způsobem ovlivnilo osobní život respondenta (pozitivně či negativně). Stejně jako u předchozí otázky respondent uvedl, že výkon jednotlivých uložených alternativních opatření ovlivnil jeho každodenní život, protože po dobu vykonávání těchto opatření neměl čas na sportovní a volnočasové aktivity. Respondent dále uvedl, že se v minulosti již několikrát setkal s určitou formou odsuzování či diskriminace ze strany svých vrstevníků a přátel, což podle jeho názoru také určitým způsobem ovlivnilo jeho osobní život. Poté však respondent dodal, že celkově ovlivnila uložená alternativní opatření (a jejich výkon) jeho život velice pozitivním způsobem. Respondent uvedl, že uložená alternativní opatření mu zásadně pomohla k jeho nápravě. *„Myslím si, že alternativní opatření určitě ovlivnila můj život velice pozitivně. Nedokážu si ani představit, kde bych teď byl a co bych teď dělal, kdybych nebyl potrestán za spáchání toho provinění. Díky tomu, že jsem musel vykonávat alternativní opatření, jsem měl možnost uvědomit si své chyby a polepšit se.“* Respondent nakonec dodal, že v současné době se již nestýká s problémovými přáteli (vrstevníky), nezapojuje (nedopouští) se do trestných činností a snaží se vést slušný a spořádaný život. Respondent také zmínil, že se v současné době více věnuje sportovním aktivitám a škole. Pro zajímavost dokonce uvedl, že momentálně studuje na Střední škole zdravotnické v Ústí nad Labem (obor zdravotnické lyceum – závěrečný ročník) a plánuje další studium na lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Plzni.

5.3. Vyhodnocení výzkumného šetření

V rámci výzkumného šetření byly stanoveny tři cíle, na jejichž zodpovězení byly informace získávány prostřednictvím devíti otázek kladených osobě, která byla v mladistvém věku odsouzena za spáchání provinění a následně jí byl uložen jeden nebo více druhů alternativních opatření. Cílem výzkumného šetření bylo zjistit a vyhodnotit názor této osoby (respondenta) na problematiku alternativních opatření využívaných při sankcionování mladistvých pachatelů. Dále bylo zjišťováno, jak tato osoba (respondent) vnímá a hodnotí spolupráci s pracovníky institucí zabývajících se ukládáním a výkonem alternativních opatření. A v neposlední řadě bylo cílem výzkumného šetření zjistit, zdali uložení a výkon alt. opatření může pozitivně ovlivnit život mladistvého pachatele, snížit u něho riziko recidivy a napomoci mu k vedení spořádaného života.

Vyhodnocení cíle 1

Prvním cílem bylo zjistit názor na problematiku alternativních opatření využívaných při sankcionování mladistvých pachatelů od osoby, která byla v mladistvém věku odsouzena za spáchání provinění a následně jí byl uložen jeden nebo více druhů alt. opatření. Respondent v rozhovoru uvedl, že má velice kladný a pozitivní názor na využívání alternativních opatření při sankcionování mladistvých pachatelů. Respondent také uvedl některé výhody a pozitiva, která spatřuje ve využívání a ukládání alternativních opatření u mladistvých pachatelů. Alternativní opatření podle jeho názoru představují pro mladistvé vhodnější formu potrestání než odnětí svobody, protože při jejich uplatnění mladiství pachatelé nepřicházejí o kontakt s rodinou, blízkými a přáteli, tudíž zůstávají ve svém přirozeném sociálním prostředí. Respondent rovněž dodal, že alternativní opatření jsou podle jeho názoru poměrně účinným prostředkem k sankcionování mladistvých pachatelů, byl by však pro jejich zpřísnění, protože alternativní opatření jsou dle jeho názoru pro některé nepřizpůsobivé mladistvé příliš mírná a ochránářská. Z informací získaných během rozhovoru je patrné, že respondent má k problematice alternativních opatření využívaných při sankcionování mladistvých pachatelů převážně pozitivní názory a postoje.

Vyhodnocení cíle 2

Druhým cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jakým způsobem tato osoba (respondent) vnímá a hodnotí spolupráci s pracovníky institucí zabývajících se ukládáním a výkonem alternativních opatření. Respondent v rozhovoru uvedl, že byl nadmíru spokojen se spoluprací se všemi pracovníky těchto institucí. Respondent také několikrát v průběhu rozhovoru zmínil, že pracovníci těchto institucí byli vždy velmi profesionální, vstřícní, přátelští a nápomocní. Obzvláště kladně hodnotí respondent zejména spolupráci s pracovníky soudu pro mládež a spolupráci s úředníky a lektory Probační a mediační služby. Respondent však dodal, že pozitivně hodnotí také i přístup a spolupráci s policisty, kteří měli na starosti dohled (dozor) při výkonu trestního opatření obecně prospěšných prací. Z výzkumného rozhovoru vyplývá, že celkově respondent velice příznivě a kladně vnímá a hodnotí spolupráci s pracovníky institucí zabývajících se ukládáním a výkonem alternativních opatření.

Vyhodnocení cíle 3

Posledním cílem výzkumného šetření bylo zjistit, zdali uložení a výkon alt. opatření může pozitivně ovlivnit život mladistvého pachatele, snížit u něho riziko recidivy a napomoci mu k vedení spořádaného života. V průběhu rozhovoru respondent uvedl, že alternativní opatření, která mu byla uložena (a jejich vykonávání), velmi pozitivně ovlivnila jeho osobní život. Respondent dále uvedl, že uložení a vykonávání těchto alternativních opatření mu zásadně pomohlo k jeho nápravě. Respondent také dodal, že v současné době se již vůbec nestýká s problémovými známými (vrstevníky), nezapojuje se do páčání trestných činností a snaží se vést slušný a spořádaný život. V závěru výzkumného rozhovoru respondent zmínil, že se v současné době snaží více věnovat sportovním aktivitám a škole a dokonce pro zajímavost uvedl, že momentálně studuje Střední zdravotnickou školu v Ústí nad Labem (obor zdravotnické lyceum) a plánuje další studium na lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Plzni. Je tedy zjevné, že alternativní opatření (jejich uložení a výkon) měla zásadní, důležitý a velice kladný vliv na osobní život respondenta. Z tohoto názorného případu lze vidět, že uložení a výkon alt. opatření může nepochybně pozitivně ovlivnit život

mladistvého pachatele, snížit jeho riziko recidivy a napomoci mu vést spořádaný život.

Závěr

Tato bakalářská práce se zabývala tématem „mladiství a alternativní trestní opatření.“ Bakalářská práce byla proto zaměřena výhradně na skupinu mladistvých pachatelů (osob) a pozornost byla věnována především alternativním trestním opatřením. Celkově však byla bakalářská práce zaměřena na problematiku alternativního trestání mladistvých a problematiku alternativních opatření používaných při sankcionování mladistvých pachatelů. Cílem bakalářské práce bylo popsat a vymezit jednotlivá alternativní trestní opatření používaná při sankcionování mladistvých pachatelů (dle platné právní úpravy). V této práci však nechybí ani stručný popis jednotlivých výchovných a ochranných opatření. Bakalářská práce tedy podala ucelený přehled všech alternativních opatření využívaných při sankcionování mladistvých pachatelů.

Téma této bakalářské práce bezprostředně souvisí s mnoha dalšími důležitými problematikami. Pozornost je proto věnována také i některým dalším důležitým problematikám a podtématům. Toto bylo promítnuto do všech kapitol a částí bakalářské práce.

Co se týká samotného zpracování a vyhotovení, bakalářská práce byla rozdělena na teoretickou část a empirickou část. První kapitola byla zaměřena na vymezení základních pojmů, se kterými se dále v textu pracovalo. Druhá kapitola se zabývala především zákonem o soudnictví ve věcech mládeže. Důležité bylo vymezit působnost tohoto zákona, jeho účel a vztah k jiným právním předpisům. V druhé kapitole však byla věnována pozornost i trestní odpovědnosti mladistvých a restorativní justici. Třetí kapitola byla zaměřena na problematiku alternativních sankcí (opatření). V této kapitole byl vymezen význam tohoto pojmu, východiska pro ukládání alternativních sankcí a pozitiva (výhody) alternativních sankcí. Čtvrtá kapitola je nejdůležitější kapitolou v teoretické části bakalářské práce a pojednává o systému alternativních opatření u mladistvých. V této kapitole byly vymezeny a popsány jednotlivé druhy výchovných, ochranných a především trestních opatření používaných při sankcionování mladistvých pachatelů.

Empirická část bakalářské práce byla zaměřena na vyhodnocení poznatků získaných prostřednictvím rozhovoru s osobou, která byla v mladistvém věku

odsouzena za spáchání provinění a následně jí byl uložen jeden nebo více druhů alternativních opatření (respondent). V rámci výzkumného šetření bylo stanoveno několik cílů. Hlavním cílem výzkumného šetření bylo zjistit názor respondenta na problematiku alternativních opatření využívaných při sankcionování mladistvých pachatelů. Dále zjistit, jak respondent vnímá a hodnotí spolupráci s pracovníky institucí zabývajících se ukládáním a výkonem alternativních opatření. A v neposlední řadě bylo cílem výzkumného šetření zjistit, zdali uložení a výkon alternativního opatření může pozitivně ovlivnit život mladistvého pachatele, snížit u něho riziko recidivy a napomoci mu k vedení spořádaného života. Z informací a dat získaných z výzkumného šetření vyplynulo, že respondent má velice kladný a pozitivní názor na problematiku využívání alternativních opatření při sankcionování mladistvých pachatelů a rozhodně je pro jejich uplatňování v praxi. Dále je z výzkumného šetření patrné, že respondent velice příznivě a kladně vnímá a hodnotí spolupráci s pracovníky institucí zabývajících se ukládáním a výkonem alternativních opatření. A co se týče posledního cíle, z názorného případu respondenta lze vidět, že uložení a výkon alt. opatření může bezpochyby pozitivně ovlivnit život mladistvého pachatele, snížit u něho riziko recidivy a napomoci mu k vedení slušného a spořádaného života.

Kriminalita mládeže a mladistvých je ve společnosti velmi nežádoucím jevem. Kriminalita mládeže je bohužel i v současné době stále vážným problémem. Z tohoto důvodu je problematika alternativních opatření využívaných při sankcionování mladistvých pachatelů velice důležitá. Alternativní opatření v dnešní době představují preferovanou a nejčastěji uplatňovanou formu sankcionování mladistvých pachatelů. Jedná se o určitou formu trestu, která není spojena s trestem odnětí svobody (uvězněním). Hlavní výhodou alternativních opatření je, že při jejich uplatnění nedochází k vyjmutí mladistvých pachatelů z jejich přirozeného sociálního prostředí. Mladiství tedy nepřicházejí o kontakt s rodinou, blízkými a přáteli. Alternativní opatření představují vhodnou formu potrestání pro mladistvé pachatele, neboť mají především výchovný charakter a při jejich uplatňování je kladen důraz na nápravu a resocializaci mladistvých. Dalším pozitivem je, že existuje mnoho druhů alternativních opatření, která lze uplatnit při sankcionování mladistvých pachatelů. S touto problematikou však souvisí i několik problémů, hrozeb a nedostatků. Jedná se například o hrozbu stále

přetrvávající kriminality mládeže, vytíženost a nedostatky institucí zabývajících se ukládáním a výkonem alternativních opatření (zejména PMS) nebo problémy související s jednotlivými alternativními opatřeními (absence elektronického monitoringu při kontrole výkonu trestního opatření domácího vězení a další). Problematika alternativních opatření uplatňovaných při sankcionování mladistvých pachatelů je velmi zásadní a důležitá, protože alternativní opatření představují významný prostředek k trestání mladistvých pachatelů a jsou proto velmi důležitá v boji proti kriminalitě mládeže a kriminalitě obecně. Z tohoto důvodu je nutné této problematice i nadále věnovat náležitou pozornost.

Seznam použité literatury a dalších zdrojů

Monografie

BRUCKNEROVÁ, Eva. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-848-2.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-138-0.

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5046-0.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. Vyd. 2. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-49-3.

JOHNSTONE, Gerry, ed. a NESS, Daniel W. Van, ed. *Handbook of restorative justice*. 1st ed. Devon: Willan Publishing, 2007. ISBN 10-1-84392-150-2.

KARABEC, Zdeněk. *Restorativní justice: sborník příspěvků dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-7338-021-8.

MAREŠOVÁ, Alena. *Kriminalita mládeže v podmínkách současné české společnosti: pro studenty magisterského studijního programu*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2018. ISBN 978-80-7251-483-0.

NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4.

NOVOTNÝ, Oto a Josef ZAPLETAL. *Kriminologie*. 3., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-377-5.

SOTOLÁŘ, Alexander, Pavel ŠÁMAL a František PÚRY. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C.H. Beck, 2000. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-7179-350-7.

ŠČERBA, Filip a Bronislava COUFALOVÁ. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-131-1.

ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011. Teoretik. ISBN 978-80-87212-68-4.

ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

ŠUBRT, Milan. *Trestněprávní odpovědnost a ochrana mládeže*. 2., rozš. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2010. ISBN 978-80-7251-333-8.

VEČERKA, Kazimír. *Ohrožená mládež mezi prevencí a represí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-118-9.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9.

ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. ISBN 80-902998-1-4.

Časopisecké články

BARBOŘÍK, Michal. Trest obecně prospěšných prací – aktuální problémy a jejich řešení. *Trestní právo*. 2006, roč. 11, č. 5, s. 4 - 12. ISSN 1211-2860.

JELÍNEK, Jiří. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže a základní zásady trestního řízení. *Kriminalistika*. 2003, roč. 36, č. 4, s. 251 - 263. ISSN 1210-9150.

SHENK, Barb Toews & ZEHR, Howard. Restorative Justice and Substance Abuse: The Path Ahead. *Youth & Society*. 2001, roč. 33, č. 2, s. 314–328. ISSN 1552-8499.

Právní předpisy

Zákon č. 218/2003 Sb., *o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)* – v posledním znění.

Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník* – v posledním znění.

Webové stránky a elektronické zdroje

Irozhlas.cz (2021). *Probační služba přestala využívat elektronický monitoring. Prozatím ho nahradí namátkové kontroly*. [online]. Internetový zpravodajský server Českého rozhlasu, irozhlas.cz (2021), Praha: 2. prosince 2021 15:05. [cit. 5. 3. 2023]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/probacni-a-mediacni-sluzba-elektronicky-monitoring-naramky-vezeni-vazba_2112021505_kth

Justice.cz (2021). *Ukončení elektronického monitoringu*. [online]. Justice.cz (2021), 6. prosince 2021. [cit. 5. 3. 2023]. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/ukonceni-elektronickeho-monitoringu/>

KNECHTOVÁ, Zdeňka; POKORNÁ, Andrea; PEŠÁKOVÁ, Edita; DOLANOVÁ, Dana. *Kvalitativní výzkum* [online]. [cit. 1. 2. 2023]. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/lf/js19/metodika_zp/web/pages/06-kvalitativni.html

URBANOVSÁ, Jana. *Jednopřípadová studie* [online]. [cit. 2. 2. 2023]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/fss/jaro2013/MVZ453/um/Jednopripadova_studie_Urbanovska.pdf

Zcu.cz: *Případová studie Case study – Portál ZČU* [online]. [cit. 2. 2. 2023]. Dostupné z: <https://portal.zcu.cz/CoursewarePortlets2/DownloadDokumentu?id=57080>

Judikatura

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 4. 2003, sp. zn. 4 Tz 16/2003, uveřejněný pod číslem 2/2005 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestní, dostupné na www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2006, sp. zn. 8 Tdo 1069/2006, uveřejněné pod číslem 19/2007 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestní, dostupné na www.nsoud.cz.

Seznam použitých zkratk

EU – Evropská unie

ČR – Česká republika

USA – Spojené státy americké (United States)

PMS – Probační a mediační služba

PČR – Policie České republiky

ZSM – Zákon o soudnictví ve věcech mládeže

OSPOD – Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Seznam příloh

Příloha: Přehled otázek k výzkumnému rozhovoru

Přílohy práce

Příloha: Přehled otázek k výzkumnému rozhovoru

Otázky položené respondentovi – výzkumný rozhovor

- 1) Kolik je Vám let a v jakém věku jste byl odsouzen za spáchání provinění?
- 2) Za spáchání jakého provinění jste byl odsouzen?
- 3) Jaké jsou podle Vás hlavní důvody a příčiny, které vedly ke spáchání Vašeho provinění?
- 4) Jaké/jaká alternativní opatření Vám bylo/byla uložena?
- 5) Jaký je Váš názor na využívání alternativních opatření při sankcionování mladistvých pachatelů?
- 6) Jak hodnotíte průběh trestního řízení a průběh výkonu alternativního/alternativních opatření?
- 7) Jakým způsobem vnímáte a hodnotíte spolupráci s pracovníky institucí, které se zabývají ukládáním a výkonem alternativních opatření?
- 8) Zaznamenal jste nějaké negativní aspekty výkonu alt. opatření?
- 9) Jakým způsobem ovlivnilo uložení a výkon alternativního/alternativních opatření Váš osobní život?